

BİLECİK AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜNE KATKILAR

Yrd.Doç.Dr.Muharrem ÖZDEN*

ÖZ

Anadolu ağızları üzerine yapılan türlü çalışmalar, temelinde Türk dilinin bölgesel zenginliklerini ve durumunu ortaya koyma çalışmalarıdır. Bu çalışmalar günümüzde aciliyet gerektiren bir durum arz etmektedir. Çünkü sözlü ve edebi verimlerin kaynağı insandır ve insanın ömrü sınırlıdır. Dilbilimi alanında önemli bir yeri olan ağız çalışmaları ülkemizde geç başlamış ve hala tam olarak bütün bölge ağızlarını kayda geçirememiş durumdadır. Bu çalışmaların tamamlanmasıyla birlikte dilimizin tarihi gelişimi, değişimi, değişim yönleri ve yayılma alanları gibi daha birçok yapı değerlendirilebilecektir. Ayrıca bu çalışmaların Türkçe'nin eksik kalmış olan ağız atlası için önemli bir katkı sağlayacağı muhakkaktır. Üzerinde çalıştığımız bölge ağızları Leyla Karahan'a göre; Batı Grubu Ağızlarından 1. derece alt grupta Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları içinde ve 2. derecedeki alt grupların Çanakkale, Balıkesir, Bursa ağızları ile beraber değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu alt grubun fonetik ve morfolojik özelliklerini üzerinde barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Fonetik, Morfolojik, Anadolu Ağızları, Bilecik

CONTRIBUTIONS OF BILECIK'S ACCENT TO THE COMPILATION DICTIONARY

ABSTRACT

Various studies on Anatolian accents basically reveal the regional richness and situation of Turkish language. These studies present an urgent situation today because the source of verbal and literary achievements is human and the life span of man is limited. The accent studies, which have an important place in the field of linguistics, have started late in our country and still have not been able to fully register all the regional dialects. With the completion of these studies, many more structures such as historical development, change, direction of change and expansion areas of our language will be evaluated. In addition, it is certain that these studies will make an important contribution to the missing accent map of Turkish language. According to Leyla Karahan, the region we are working on; in the first level subgroup of Western Group Accents are the regions of Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Canakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak, and Nallıhan and in the second level subgroup there are Çanakkale, Balıkesir, Bursa region accents that are evaluated together. Therefore, this subgroup contains the phonetic and morphological features.

Keywords: Turkish Language, Phonetics, Morphology, Anatolian Accents, Bilecik

Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü, ağızlarımızdaki söz varlığının tamamını yansıtmamaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında henüz derlenmemiş pek çok kelime mevcuttur. Bu kelimelerin ortaya çıkarılması ile anılan sözlük daha da zenginleşecek ve Türk dilininengin kelime hazinesi daha da güçlenecektir. Çalışma, 2009 yılında bitirdiğimiz ve 2016 yılında kitaplaştırdığımız Bilecik İli Ağız İncelemesi isimli doktora çalışmasının söz varlığı bölümünden hareketle hazırlanmıştır. 2006-2008 yılları arasında Bilecik- Merkez, Osmaneli, Gölpazarı, Yenipazar, Pazaryeri, İnhisar, Söğüt ve Bozüyük ilçeleri ile bu ilçelere bağlı 92 köyde yaptığımız derlemelerden ortaya çıkan

* Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, muharremozden@trakya.edu.tr

söz varlığı oldukça zengin bir yapıyı içinde barındırmaktadır. Rumeli göçmenlerinin ve Çerkezlerin yerleşme alanları bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Bu yörede çalışmak isteyişimizin en önemli sebebi, bir cihan imparatorluğunun doğuşuna beşiklik eden bu bölgenin kültürel malzemesinin ve ağız özelliklerinin derlenmesinin Türk kültürüne yapılacak en büyük katkı olacağı kanısını taşımamızdır. Çalışma, “Derleme Sözlüğü’nde Bulunmayan Sözler” ve “Derleme Sözlüğü’nde Anlamları Farklı Olan Sözler” şeklinde iki başlık altında ele alınmıştır. Kelime varlığı, bu başlıklar altında; deyim, isim, sıfat, zarf ve fiil olarak tasnif edilmiştir.

Derlenen söz varlığının hemen hemen tamamı, kullanıldığı yöredeki ağız özelliklerini yansıtacak şekilde cümle içinde kullanılmıştır. Gerek görülen yerlerde kısa açıklamalar da ilave edilmiştir. Bölgede yaptığımız derlemelerden ortaya çıkan söz varlığının zenginliğinden hareketle oluşturduğumuz bu çalışmamızın derleme sözlüğüne önemli katkılar sunacağını düşünmekteyiz.

I. Derleme Sözlüğü’nde Bulunmayan Sözler

A. Deyimler

- **amin şapdırmak**: Dua ettirmek. (BİAİ.596: Söğüt-Çaltı)

hepsini içdi mi ayıplaTdırnz biz unu. dovā edelē, hoca āmin şāpdırı.

- **asmahardan yimek**: İyi şeyler yemek. (BİAİ.713: Yenipazar-Selim)

aman ğuzum hinci pek bolluk. hinci geşlē asmahardan yiyollā

- **atılıp gatilim**: Kötü davranılmak. (BİAİ.729: Pazaryeri-Merkez)

yāni çok birlikldde gezdım yāni. bule atılıp iatılam deil, yāni lav oldu

- **başıgabak**: Başında örtü olmayan kadın veya şapkasız erkek için kullanılan sıfat. (BYSD)

başıgabak bi şekilde gedi.

- **bayır bacak**: Verimsiz, bakımsız. (BİAİ.599: Söğüt-Çaltı)

hēb öle bayır bacak öle hep, yok durulur gibi deil.

- **baraz dönme**: Korumak için beklemek. (BİAİ.439: Bozüyük-Bozalan)

ucunda başındaķı olannā da bāraz dönūyo,

- **beyit söylemek**: Türkü söylemek. (BİAİ.646: Gölpazarı-Bayat)

hē bule beyit sulēlerdi. bilmen olum, ben bişē bilemem.

- **biyık çıkarmak**: Sebzelerin uçlarının uzaması. (BİAİ.645: Gölpazarı-Bayat)

yalık domatizi, tepeleri böle biyık çıkario

- **bilezik bozmak**: Bilezik almak. (BİAİ.579: Söğüt-Tuzaklı)

ölansa künye bozālā, ğızsa bilezik bozālā.bunnara bilezik bozduk tā ölana bişe yapmadık.

- **buru buru gokmak:** Güzel güzel kokmak. (BİAİ.440: Bozüyük-Bozalan)
u ğayı āķan unuñ içine atāriz. **burū burū ğokar.** ğaynadı mı ipini alıverirsin
- **combur combur samak:** Çok fazla sağmak. (BİAİ.132: Bilecik-Deresakarı)
ben, sağarın ha bule yapvarın **combur combur combur çok sağādım**
- **diñelegāmak:** Acıdan donup kalmak. (BİAİ.758: Yenipazar-Yukarı Boğaz)
ben u zaman ğasaynan ğapının orasına ğayrı **dinelegādım.**
- **dişine dutcak olmamak:** Hiç olmamak. (BİAİ.642: Gölpazarı-Çiftlik)
tomatiz yapayola. bi milyon mu delē ne delē. geçen bule **dişine dutcak**
yoktu.
- **doñuzluk yapmak:** Kötülük yapmak, yaramazlık yapmak. (BİAİ.529: İnhisar-Kayabalı)
bi **donuzluk yapam** bakam demiş. agası yokkan ğızın yanına gitmiş.
- **duragalmak:** Yorulmak. (BİAİ.645: Gölpazarı-Bayat)
biz burda oturuz yavrum, yaşlıyız atık oturuyoz, **durağalayoz**, kimselē de yok.
- **efendileşmek:** Modernleşmek, çağdaşlaşmak. (BİAİ.698: Osmaneli-Borçak)
deliğannılā. ama şimdi öle bişe yok, şin millet **efendileşdi** atık
- **ekmek çekmek:** Ekmek yapmak. (BİAİ.578: Söğüt-Tuzaklı)
bi fırın **ekmek çekeriz**, iki fırın çekeriz. şorda fırın da vā.
- **eleşip gitmek:** Oyalanıp gitmek. (BİAİ.493: İnhisar-Hisarcık)
oturanlara yimek ğoruz. hemen **eleşip gidennere** şekē, çikolata, baklafa unu
ğoruz, lokum.
- **ezbēlēne furmak:** Ezberden Kur'an okumak. (BİAİ.609: Söğüt-Dömez)
yāsin okurlā. undān işde gelinne, ğızlā **ezbelene furuyolā** bildikleni.
- **fasille fizen:** Sebzeler. (BİAİ.717: Yenipazar-Kümbet)
sora böyük su getirilē bölē yüsekden, bosdan, **fasille fizen dikēlē**, unnarı
sulālā.
- **fitil otu gibi olmak:** Atık, hızlı olmak. (BYSD)
- **gabaya gakmak:** İpek böceğinin büyüme dönemi. (BİAİ.694: Gölpazarı-
Kasımlar)
biçānan ğıyayoz ēcik **ğabaya ğākana** ğadan.
- **gan uramak:** Çok kan kaybetmek. (BİAİ.622: Söğüt-Çaltı)
uzandıla. beni çekdilē emme bordan **ğan uradı.** u āşam ben ğēmedim, şışdi
çıldı davıl gibi.
- **gapçik çıkamak:** Yerinde duramamak. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)
ğurla-, ozanla-, añnan-, apılđa-, dayakla-, faşırda-, **ğapçik çıkā-**, gidiş-, hiştan-

• **gazelleme satmak:** Masal anlatmak. (BİAİ.654: Osmaneli-Soğucakpınar)
gazelleme dēlēdi, **gazelleme satvaram** size dēlēdi. masal satdı mı masal ayırdı

• **gısalıkı:** Kız halkı, gelinin arkadaşları. (BİAİ.481: Bozüyük-Dodurga)
gısalıklā da gālī evde gezēlē, oynālā. **gısalıkı** işde düün olca gelinin aradaşları.

• **göynü dönme:** Midesi bulanmak. (BİAİ.564: Söğüt-Küre)
gız olanı içirmiş içirmiş. olanın da **göynü dönmüş** kusmuş. kusunca yürek de çıkmış.

• **hamam beyazı:** Hamamda giyilen bir elbise. (BİAİ.746: Osmaneli-Boyunkaya)

hamam beyazı dēdik. siyáh denmezdi ğara denirdi.

• **hu çekmek:** Zikretmek, dua etmek. (BİAİ.665: Osmaneli-Medetli)

hū çekeledi, tekbir getirildi.

• **köpük getmek:** Köpüklenmek, üstü köpük bağlamak. (BİAİ.719: Osmaneli-Yeşilçimen)

ekmeklen suyu bule üzerine **köpük geTdi** mi bule accık şe oldu mu getirip süzek de unu süzecen.

• **sallantıya vemek:** Geçıştirmek. (BİAİ.697: Gölpazarı-Üzümlü)

biz sen ayāna geldik dedi, evlē olacak, ālama dedi. e gene **sallantıya vervēdilē** işde. u nāpcak?

• **önnü gerli konuşmak:** Düşüncesizce konuşmak. (BİAİ.652: Gölpazarı-Arıcaklar)

öñnü gerli ğonuşmak.

• **üfürük çalmak:** Islık çalmak. (BYSD)

B. Kelimeler

a. Adlar

a.1. Alet / Eşya Adları

• **çifit:** Öte beri, eşya. (BİAİ.240: Gölpazarı-Bayat)

aşıracı, cıdavi, **çifit**, efenekli, şapdır, tetik, tılık, zanğır, gécikli, ızgā, mığır, sinecen, sanrı

• **çücü:** Dokuma için kullanılan bir alet. (BİAİ.528: İnhisar-Çayköy)

hinci dede ölenden kere evde şeim vardı. daraklam, **çücülem** vardı.

• **dümbey:** Bir tür çalgı. (BİAİ.461: Bozüyük-Dodurga)

bir afTa çalālādı davullā, **dümbeyle**. çeiz arabası olurdu.

- **fotoz:** Harman makinasının ismi. (BİAİ.649: Gölpazarı-Çengeller)

susadım ben de acıkdım démezdi bak. fotozuñ ğarşısında atā dururdu.

- **gıpça:** Kopça, bir giysinin iki yanını bitiştirmeye yarayan ve metal bir halka ile bir çengelden oluşan araç, agraf, düğme. (BİAİ.654: Osmaneli-Soğucakpınar)

meselā çıt çıt imam gıpçası tamam nē bi sāt. çıt çıt imam gıpçası tamam, bir ğız aldım buvası imam.

- **ızgırı:** Izgara, metal çubukların, ağaç dallarının aralıklı sıralanmasıyla yapılan parmaklık veya kafes biçiminde araç. (BİAİ.516: İnhisar-Hisarcık)

ızgırıları orlara selevelere sürüverile sürüverile urlāda unnā ğurur.

- **ileyen:** Genellikle içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap, leğen. (BİAİ.538. 637. 668: Söğüt-Çaltı: Söğüt-Dömez: Gölpazarı-Çukurören)

u gardımız tavadan unu alıyöz, başka ileylene gıyuyoz.

- **mancunuk:** İpek işlemekte kullanılan bir alet. (BİAİ.691. 527. 614: Gölpazarı-Büyükbelen: İnhisar-Çayköy: Söğüt-Tuzaklı)

bak bora besāne, borā ule odunnuk gibi yapıdım. aşāsı mancunuk deriz, şindi ipek çekdimiz yer.

- **oklaha:** Oklava. (BİAİ.685. 668: Gölpazarı-Çengeller: Gölpazarı-Çukurören)
- unun suyunu ğaynadacan çencirede, unu salacan ğarışdıracan oklahaynan işde.*

- **pala pırtı:** Eşya. (BİAİ.634: Söğüt-Dudaş)

olan evi beyaz pala pırtı alınıyo yā, unnarı götürüle.

- **suntraç:** Bir marangoz aleti. (BİAİ.557: Bilecik-Deresakarı)

öbür dırnai beslio yāni. bule unu yontākan suntraç die bi ālet ğullanıo.

a.2. Hayvan Adları

- **anzahra:** Ejderha, türlü biçimlerde tasarlanan korkunç bir masal canavarı, ejder, dragon. (BİAİ.574: Söğüt-Borcak)

anzahrā goyvaracak, anzahrā olanı sokacak, ğız vuvasına galacak, demiş.

- **cukcu:** Cıvcıv. (BİAİ.138: Bilecik-Deresakarı)

cırğa, ğuluk, dombay, kukmiyav, kelkeli, bızay, cukcu.

- **dogili:** Tarla kuşu. (BYSD)

- **faraz:** Horoz, tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı. (BİAİ.521: Söğüt-

Hamidabat), ğapıdan bakan olan, sümüü akan olan, içere giremez, farazdan ğorkan olan.

- **gokgo pilav:** Baykuş. (BYSD)

- **hacatam:** İpek böceğinin bir türü. (BİAİ.515: İnhisar-Hisarcık)

esgiden bursadan gelirdi paketlerimiz, **hacatam** pakeTi dēlēdi bule kutunun içinde olurdu.

nalça ğavı deriz, nalçaya da ğağdı mı böle dal kesēsın. iş ğavı da denir.

- **kelkeli:** Hindi, tavukgillerden eti için yetiştirilen bir kümes hayvanı. (BİAİ.582: Bilecik-Deresakarı)

cırğa, ğuluk, dombay, kukmiyav, kelkeli, bızay, cukcu

- **kukmiyav:** Baykuş, yırtıcı gece kuşlarının genel adı. (BİAİ.582: Bilecik-Deresakarı)

cırğa, ğuluk, dombay, kukmiyav, kelkeli, bızay, cukcu,

a.3. Kıyafet Adları

- **altıbarmak:** Bir Giysi. (BİAİ.669: Gölpazarı-Üzümlü)

altlı üslü olurdu bunnā. altıbarmak dēsın, altında şalvā üstünde gömnek. mor olur böle zırlı dēlēdi

- **atgılıgundura:** Bir ayakkabı çeşidi. (BİAİ.709: Osmaneli-Boyunkaya)

böle şalvā gibi üstü ayrı. atgılı gundura alırdık esgiden, atgılı alınırdı

- **balama gundura:** Bir ayakkabı çeşidi. (BİAİ.709: Osmaneli-Boyunkaya)

evelden potin gibilē olumuşdu, bālama ğundura dēlēdi

- **depeden ğeyme:** Bir tür giysi. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü)

depeden ğeyme, pallak depeden ğeymelē olurdu hana pullu pullu şindi

- **dikolta:** Kadınların giydiği iç çamaşırı, dekolte. (BİAİ.712: Osmaneli-Çerkeşli)

üzēlēne havlu olur, dikoltalā, iç fanneleri işde

- **dülbent:** Bir tür başörtüsü. (BİAİ.578: Söğüt-Tuzaklı)

iş çamaşırı, dantel, ğaryola eteyi, işde yazma dülbent, şarpa. işde yazma velle

- **dülumbet:** Tülbent, başörtüsü. (BİAİ.686: Osmaneli-Yeşilçimen)

bi pençire önüne mi ğoycan, ğorsun. üzerine dülumbeti örtesin.

- **elmâsiyê:** Bir giysi çeşidi. (BİAİ.653: Gölpazarı-Çengeller)

yāni en alırdık böle. elmâsiyē, altıbarmak şalvāları, unnardı. şitāriyē vādi.

- **ibrahime:** Bir giysi türü. (BİAİ.747: Osmaneli-Boyunkaya)

ibrāhime, bi de kutnu bi dē şey zırlı zırlı.

- **kaptan:** Kaftan, çoğu ipekten yapılan, bir çeşit uzun, süslü üst giysisi. (BİAİ.573: Bilecik-Deresakarı)

ana esKiden **ķaptannā** maptannā bule ŗēlē vādi. kūrķ gibi, **ķaptannā** vādi.

- **ķutnū**: Bir elbise ismi. (BĀĀ.747: Osmaneli-Boyunkaya)

ā unnā yeŗil, dūz ğırapdeŗennēden. altıbarmak dēlēdi, **ķutnū** dēlēdi.

- **ķūlotlu pantul**: Bir pantolon eŗidi. (BĀĀ.685: Gōlpazarı-çengeller)

tuman, pantula denir. hē **ķūlotlu pantul**. dūūnde dernekde bōle herkeŗ ğeyinir, iŗde bōle penye...

- **mancılık ۆrtmesi**: İpek baŗörtü. (BĀĀ.527: İnhisar-aykōy)

ben bora getimedim. **mancılık ۆrtmesi** var benim. manculuk çekeledi.

- **partüse**: Pardesō. (BĀĀ.664: Osmaneli-Medetli)

ŗindi benim sırtımda kirlik vā, **partüsem** vādi, ğeymedim. adabazarına kirliknen ğiTdik.

- **ŗambili mambili**: Süslü elbise. (BĀĀ.)

hana **ŗambili mambili** deyollā. benim hasan ule deyo. bindallı alacan ŗambili alacın dedile.

- **ŗarpı**: Eŗarp. (BYSD)

örtme örtünürdük. hinci örtme yok, hinci **ŗarpıyan** geziyola mehāllede.

- **ŗıpdik**: Terlik. (BYSD)

tarlalara gidēken **ŗıpdik** ğeyēdik. aynı bōle olurdu aha aha telliklē gibi.

- **tamasa**: İpekli bir giysi. (BYSD)

a.4. Mekān / Zaman Adları

- **avta**: Hafta, birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem. (BĀĀ.723: Yenipazar-Belkese)

on ğün bir **avta** sora da getircen unu, eger hava bōle iyledise ğazacan

- **balyo**: Banyo, yapılarda, içinde yıkanılan bölüm. (BĀĀ.445: Bozüyük-Günyarık; BĀĀ.509: İnhisar-aykōy)

uraya hē orda hep evin içerisinde, **bályosu**, yüznumarası, mutfayı hep evin ierisindeymiŗ

- **baya ğına akŗamı**: Dūğünden önceki kına akŗamı. (BĀĀ.489: İnhisar-Karaağaç)

Çörek, pide yaparız bi de **baya ğına akŗamı** denilir, dolma sarılır u gece, yemeklē verilir.

- **cemi**: Cami, müslümanların hep birlikte namaz kılmak ve ibadet etmek için toplandıkları yer. (BĀĀ.259: Gōlpazarı-Büyükbelen)

boray hep nouť, fasille, mercimek, herŗeyci bōle yā gelirdi, **ceminin** önüne ğonurdu.

- **cumay**: Cuma, haftanın altıncı ğünü. (BĀĀ.215: Gōlpazarı-Arıcağlar)

her **cumay** āşamları om beş günde bir yirmi günde bir hocalā nikā tezeledi.

- **cumey**: Cuma. (BĀĀ.341: Yenipazar-Belkese)

üş gün oluyor, üş gün yapayollā işde. **cumey** āşamı tel sarma oluyor

- **donçak**: Kadınların çamaşır yıkayıp, yıkadıkları akarsu kenarındaki kapalı çamaşırhane. (BĀĀ.678: Osmaneli-Çerkeşli)

çantakapak, çilte, çılınkı, çon, daraba, dırabazan, **donçak**, elgemsāma

- **fakit**: Vakit, zaman. (BĀĀ.506: İnhisar-Çayköy)

hē urlāda **fakit** geçirdiK işde. bi çit öküzün olur, inein olur, tanan olur.

- **gara yakı**: Nisan ayının ortası için kullanılan bir zaman ismi. (BYSD)

- **gevir küfrü**: Nisan ayının ortası için kullanılan bir zaman ismi. (Bu zaman diliminde paskalya bayramı dönemi olduğu için bir çok şeyin yapılmasının uğursuzluk getirdiğine inanılır.) (BYSD)

- **hamba**: Yiyecek ve bazı eşyanın saklandığı yer, ambar. (BĀĀ.504: Bozüyük-Dodurga)

hambā üsdünde arı, arı neylesin balı? yār üsdüne yār sevmiş, benizim undan sarı.

a.5. Nesne Adları

- **binek**: Ekmeğin hamur halindeyken konduğu tahta. (BĀĀ.525: Söğüt-Oluklu; BĀĀ.637: Gölpazarı-Çukurören)

binek alıyoz. **binekde** de gopuyo, teknede gopuyo tekrā **binekde** gopuyo undan sōna fırına sürdürüyom.

- **hoşet**: Poşet, plastikten veya kâğıttan yapılmış, içine öteberi koymaya yarayan taşıma gereci. (BĀĀ.689: Gölpazarı-Büyükbelen)

pilavlādan misēvirlere **hoşetlere** gıyālā, unnā gelennē, misēvirlē götürülē.

- **iraf**: Raf, üstüne öteberi koymak için duvara veya bir dolabın içine tutturulmuş, uzun tahta veya metal levha. (BĀĀ.497: Bozüyük-Dodurga)

irafdaki zinilē, inim inim inilē.

- **iynedennik**: İğneyi batırarak saklamaya yarayan sünger. (BĀĀ.712: Osmaneli-Çerkeşli)

hamama gidēken pōça yapādık. bi de musap kesesi bi de **iynedennik**. bi de musap kesesi dikēlēdi.

- **kahet**: Kağıt, türlü bitkisel maddeden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak. (BĀĀ.714: Osmaneli-Yeşilçimen)

ölüç, ötürük, yivcik, ayle, **pahet**, ilgiş, mecmur, bürüncük

- **keneke**: Teneke, yumuşak çelikten yapılmış üzeri kalay kaplı ince sac. (BĀĀ.634: Söğüt-Dudaş)

olan evi bi keneke yā getiridi, bi çuval un.

• **kevin:** Kefen, ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez. (BİAİ.514: İnhisar-Hisarcık)

kevinini biçēsın, cenāzeyi yatırısın, yıkāsın, kevinnēsın.

• **kitap galbi:** Kur'an-ı Kerim, Müslümanlığın temel kitabı. (BİAİ.755: Yenipazar-Kümbet)

irāmetlik ğaynatam öle dēdi, kitap ğalbinde yazılı dēdi. öle olacak dēdi, dedikleri gibi oldu bilē.

• **maşinga:** Bir soba türü. (BİAİ.486: Bozüyük-Dodurga)

ğatmer u dürme dēyon. isdē bi dene yap, isdē ziniye ğo, maşingaya sür.

• **nemazla:** Seccade. (BİAİ.712: Osmaneli-Çerkeşli)

işde bi nemazlam evelden bi pōça, hamam pōçası, hamama ğidēken pōça yapādık.

• **pullu çevre:** Bir örtü. (BİAİ.574: Bilecik-Deresakarı)

altın renginde olurdu. şal olurdu, poşu da olurdu. pullu çevre olurdu, ğoca çevre olurdu.

• **püskün:** Yağı kavurma tavı. (BİAİ.556: Bilecik-Deresakarı)

unun ğavırma tavı vā püskün hāle getircen ki una ğöre. yakāsan yā i olmaz.

• **selendire:** Kayığın bağlandığı tel. (BİAİ.522: İnhisar-Koyunlu)

ğayık undan bule selendire dēlē ule idāre eTdik, bin dokuz yüz yetmiş bire ğadā.

• **serfoş bacarı:** Bir oya ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

tesbiK oyası, darabazan, serfoş bacarı, subay sırması, zeki müreniñ yan dişi

• **sıçan dişi:** Bir oya ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

ğaranfil oyası, ğavak yapraı, maydonoz yapraı, sıçan dişi, zeki müreniñ göbei.

• **sıfra:** Sofra. (BİAİ.480. 514: Bozüyük-Dodurga: İnhisar-Hisarcık)

bi evde durduk biz deyverem mi? bule bi sıfra olduk, hiç şamatamız olmazdı.

• **souldan:** Çorba kasesi. (BİAİ.668: Gölpazarı-Çukurören)

apelye, çılbr, firenk, ğopça, sergen, ezā, pambıt, sinek, souldan, yaşmak.

• **subay sırması:** Bir oya çeşidi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

tesbiK oyası, darabazan, serfoş bacarı, subay sırması, zeki müreniñ yan dişi, çam pülçü,

• **sünge:** Fırını temizlemeye yarayan, ucuna bez bağlı sopa. (BİAİ.714: Osmaneli-Yeşilçimen)

ekmekleri bırakırız. **sünge** vâdir, ağacıñ başına pala bālarız, unu yısladırız, yıkarız.

a.6. Meyve / Sebze/ Bitki Adları

- **acı piyam:** Bir ot ismi. (BİAİ.696: Osmaneli-Ağlan)
ğuzu dili, ayrık, mekā, **acı piyam**, datlıpiyam, ğanneş, dokuz bacaklı ğanneş,
- **beylece:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.669: Gölpazarı-Üzümlü; BYSD)
beylēce, ırazdaki, ğara üzüm, ğadın barmai, ğokulu ğara, ğuşyürei,
- **bürüncük otu:** Bir ot çeşidi. (BİAİ.308: Osmaneli-Ağlan)
domuzpıtırai, löblebi otu, **bürüncük otu**, topalak, çaybāçe otu
- **cincana otu:** Bir ot ismi. (BİAİ.308: Osmaneli-Ağlan)
bürüncük otu, topalak, çaybāçe otu, **cincana otu**, verem otu, deve tikenı
- **çaviş:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.271: Gölpazarı-Üzümlü)
ğocabuva, ğara molla, ğara **çaviş**, halil efendiniñ esgeriymiş bunnā.
- **çaybaçe otu:** Bir ot ismi. (BİAİ.308: Osmaneli-Ağlan)
çaybāçe otu, cincana otu, verem otu, deve tikenı, ölmes tikenı,
- **dâra:** Darı, buğdaygillerden, tohumları gereğinde besin olarak kullanılan kuraklığa dayanıklı bitki. (BİAİ.468, bozüyük-Delielmacık)
hadırellez ğün hemen **dara** gıdiyoz çim aşlamaya, tomatiz çimi aşlāyoz
- **dik çıbık:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.722: Osmaneli-Yeşilçimen)
hepisinden de olur. **dik çıbık** vā, yaltaç vā, yapıncak vā.
- **dokuz bacaklı ğanneş:** Bir ot ismi. (BİAİ.696: Osmaneli-Ağlan)
acı piyam, datlı piyam, ğanneş, **dokuz bacaklı ğanneş**, sirken otu
- **elbeyli:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.669: Gölpazarı-Kasımlar)
cımbıt, hacı balbal, **elbeyli**, ğara kāmıl, pempe çaviş
- **fitil otu:** Bir ot ismi. (BYSD)
- **galagan tikenı:** Bir ot ismi. (BİAİ.732: Osmaneli-Ağlan)
deve tikenı, ölmes tikenı, çakır tikenı, **galagan tikenı**.
- **ğanneş:** Bir ot ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)
datlı piyam, **ğanneş**, dokuz bacaklı ğanneş.
- **ğara kāmıl:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü)
hacı balbal, elbeyli, **ğara kāmıl**, pempe çaviş, ğokulu çaviş.
- **ğokulu çaviş:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü)

ğara kâmil, pempe çavış, ğokulu çavış, yalı, yaltaç.

• **ğokulu ğara:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü)

beylēce, ırazdaki, ğara üzüm, ğadın barmai, ğokulu ğara, ğuş yürei.

• **ğöcey:** Bir tür bitki. (BİAİ.489: İnhisar-Karaağaç)

ğöceynen suyu ğaynadırız. buydeyden ğöce yapılır.

• **ğuş yürei:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü)

ğokulu ğara, ğuş yürei, cımbıt, hacı balbal, elbeyli, ğara kâmil.

• **ğuzu dili:** Bir ot ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

ayrık, mekâ, acı piyam, ğuzu dili, datlı piyam.

• **ğaraka:** Araka, iri taneli bezelye. (BİAİ.756: Yenipazar-Kümbet)

bulğur dövecez yarın delē. ğaraka yapādik. terekeynen ölçēsın unu.

• **ğavliç:** Bir meyve adı. (BİAİ.484: Bozüyük-Dodurga)

çurba, pilav, banağası, hoşaf, ğavliç ğurlā.

• **ırazdaki:** Razaki, bir üzüm çeşidi. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü)

beylēce, ırazdaki, ğara üzüm, ğadın barmai, ğokulu ğara

• **ızza:** Bir tahıl türü. (BİAİ.678: Gölpazarı-Bayat)

hē kimisi ızzadan yapardı.

• **kirtlenbiç:** Çitlembik. (BYSD)

• **meka:** Bir ot ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan; BYSD)

ğuzu dili, ayrık, mekâ, acı piyam, datlı piyam, ğanneş

• **pempe çavış:** Bir üzüm çeşidi. (BİAİ.703: Gölpazarı-Üzümlü)

hacı balbal, elbeyli, ğara kâmil, pempe çavış, ğokulu çavış, yalı, yaltaç, çavış...

• **pıt pıt armıt:** Bir armut türü. (BİAİ.756: Yenipazar-Kümbet)

armıt da'lısını getirisin güzēlce yıkāsın. göksulu ōsun, pıt pıT armıT ōsun.

• **sirken otu:** Bir ot ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

dokuz bacaklı ğanneş, sirken otu, sulu sirken otu, domuz pıtırai

• **sulu sirken otu:** Bir ot çeşidi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

dokuz bacaklı ğanneş, sirken otu, sulu sirken otu, domuz pıtırai

• **ölmes tikenı:** Bir bitki ismi. (BİAİ.732: Osmaneli-Ağlan)

deve tikenı, ölmes tikenı, çakır tikenı, ğalağan tikenı.

• **datlı piyam:** Bir ot ismi. (BYSD)

acı piyam, datlı piyam, ğanneş, dokuz bacaklı ğanneş.

- **usat:** Havuç. (BYSD)
- **veram otu:** Bir ot ismi. (BYSD)

çaybâçe otu, cincana otu, **verem otu**, deve tikenî.

a.7. Organ Adları

- **gübüllük:** Popo: Kaba et, kıç/gübrelik. (BĀĀ.674: Gölpazarı-Üzümlü)

çocun altını bālālardı, u yımirtayı **gübüllü** çekérđi çocuk. ğıpgırmızı ğızarıdı çocuk.

a.8. Yemek / Yiyecek Adları

- **banagaşı:** Bir yemek ismi. (BĀĀ.463: Bozüyük-Dodurga)

çorbā, pilav, **banagaşı**, hoşav hepsolur. bizde sulu yemē **banagaşı** derlē.

- **bekmet:** Peksimet, pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek. (BĀĀ.442: Bozüyük-Dodurga; BĀĀ.442: Bozüyük-Dodurga)

hani **bekmetler** olum? yidim, hani şunun yidim.

- **gopmadık:** Mayasız yapılan hamur işi. (BĀĀ.627: Söğüt-Çaltı)

āşamleyin ne ōsa yir u, sāfurda ille olcak u **gopmadıklā**.u ufacıklā olcağ. yazma, börek olcağ.

- **göremez:** Doğuran ineğin ilk sütünden yapılan bir tatlı (BĀĀ.686: Osmaneli-Yeşilçimen)

göremez, inein ilk südü savılır, süzülür bi yere ğonulur.

- **miyan hevlası:** Bir helva türü. (BĀĀ.756: Yenipazar-Kümbet)

ğışığ hevlası, unu güzel yapadı. biz de unnādan görüyoduk. **miyān hevlası** da dēle.

- **paleze:** Bir tür yemek. (BĀĀ.685: Gölpazarı-Çengeller)

paleze dedi mi ğoyuldursun dökēsın saanlara, şerbet yapāsın, dökēsın, ğışığ ğışığ yirsın.

- **patez:** Patates. (BĀĀ.573. 713. 718. 513. 510: Bilecik-Deresakarı: Osmaneli-Çerkeşli:

Osmaneli-Yeşilçimen: İnhisar-Hisarcık: İnhisar-Karaağaç)

patez oTdurmasınn, topalayı bişircen ilk siftā. ından sorā bişircen, rendeleycen , **patez** oTdurması, köftesi ıscaklamaya köfte olur.

- **pinar:** Süpürge yapımında kullanılan bir ağaç. (BYSD)

- **pirehor:** Bir yemek ismi. (BĀĀ.550: Söğüt-Oluklu)

pirehor yapādık harmanda, **pirehor** yime. hamır hamır hamır hamırdan mantı gibi içi peynirli.

a.9. Akrabalık Adları

• **able:** Abla, bir kimsenin kendisinden büyük olan kız kardeşi. (BİAİ.651: İnhisar-Samrı; BİAİ.556: Bilecik-Deresakarı)

*alacağsan al beni, ben **ablemden** gözelyin.*

• **avubba:** Büyükbaba, torunu olan yaşlı erkek. (BİAİ.575: Söğüt-Tuzaklı)
*bi tene undan dakdılā. biz ğayınna, **avubba**, elti hepimiz bu hānede duruduk*

• **fuva:** Baba.(BİAİ.629:Gölpazarı-Kuşcaören)

*buvama sule de deyo bana düün yapvāsın deyo. **fuvasına** deyemeyo.*

a.10. Hastalık Adları / Sağlıkla İlgili Adlar

• **afad:** Acı, ateşlenme, herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık. (BİAİ.608: Söğüt-Dömez)

*u südü de çocuğ bairdığdan sōna üsdünden dökele. sūt, **afadını** alırmış, duzuñ **afadını** alırmış.*

• **astum:** Astım, bronşların daralmasından ileri gelen nefes darlığı. (BİAİ.484: İnhisar-Samrı)

***astum** vā soluk. ā tokTordan geldim de..*

• **cerat:** Vücuttaki iltihaplanma. (BİAİ.320: Osmaneli-Ericek)

*bi pamuyu topāsın orā sokāsın **cerāt** gelen yere yenden aptes aldırısın.*

• **dumay:** Nezle, Soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık. (BİAİ.678: Osmaneli-Çerkeşli)

*apış apış yörümek, bürkme, combak, **dumay**, engascikden*

• **feç:** Felç, vücudun bir bölümünde veya tamamında hareket ve hissetmenin kalkması, inme. (BİAİ.629: Gölpazarı-Kuşcaören)

*hem beyin ğanaması geçirdi. hem **feç** geçirdi, hem böbreini aldılā, taş varımışdı.*

• **fenç:** Felç, vücudun bir bölümünde veya tamamında hareket ve hissetmenin kalkması, inme. (BİAİ.705: Osmaneli-Ericek)

*benim ğayınnanın ğızı yokdu, altı sene **fençli** durdu. ikiciK gelini vā.*

• **gatırak:** Katarakt, göz merceğinin şeffaflığını kaybederek opaklaşması, göze perde inmesi, göz perdesi. (BİAİ.739: Osmaneli-Büyükyenice)

*gözlēm görmeyodu işde ameliyāt oldum, ikisinden de **gatırakdı**.*

• **soluan:** Nefes darlığı. (BİAİ.697: Gölpazarı-Üzümlü)

*bu da **soluan**, yerinden ğımıldayamayo.*

a.11.Diğer Adlar

• **allanemir:** Gökkuşağı, düşmekte olan yağmur damlacıklarında güneş ışınlarının kırılıp yansımasıyla gökyüzünde oluşan yedi renkli, kemer biçimindeki görüntü. (BİAİ.678: Osmaneli-Çerkeşli)

çılınkı, çon, daraba, dırabazan, donçak, elgemsâma, allanemir, ğuşluk, hayat,

• **alva:** Çit, bahçe duvarı. (BİAİ.478: Bozüyük-Dodurga)

ğayınnalı gelin, alvâli ğoyun.

• **aşıracı:** Abartılı söz söyleyen kişi. (BİAİ.641: Gölpazarı-Bayat)

bağaz, cıbrı, ğabalak, gıcikli, aşıracı, cıdavi, çıfit, efenekli

• **batdi batdi:** Bir çocuk oyunu. (BİAİ.593: Söğüt-Çaltı)

ğarış oyunu, tombik, toka, şapşı, batdi batdi.

• **birikme:** Düğün esnasında toplanma, eğlenme. (BYSD)

ğadınla birikmede toplandı

• **bulgur:** Dolu yağışı. (BYSD)

bulğur yağışı tarlaya zarar veriyö

• **carttik curttuk:** Uyduruk müzik. (BİAİ.82: İnhisar- Tozman)

eski âdetleri yapmayolâ ğayri. şindi carttik curttuk bi ğasetçi getiriyola tamam.

• **cip cip suyu:** Pekmez için çiğnenen üzümün son suyu. (BİAİ.296: Osmaneli-Yeşilçimen)

unun dibindeki tortu durur. cip cip suyu deriz, cip cip suyu akâ.

• **çakma top:** Bir çocuk oyunu. (BİAİ.185: Söğüt-Çaltı)

dokuzdaş, üşdaş, dımmı, çakma top, haydur hoyma

• **çam pülçü:** Bir oya ismi. (çam pülçüğü; BİAİ.308: Osmaneli-Ağlan)

yan dişi, çam pülçü, tomatiz oyası, gelin yanarı

• **çoğuş:** Yağmurdan önceki bulutların durumu. (BYSD)

• **çotuk:** Esmer, siyaha çalan koyu buğday rengi. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat)

tırıl, şimerik, incellek, göde, çotuk, bağaz, cıbrı

• **davul ocâ:** Düğünlerde yakılan büyük ateş. (BİAİ.483: Bozüyük-Dodurga)

namazdan çıkâlâ, davul ocâ yakâlâ. ğavıl aldık.

• **deñişik:** İmece, yardımlaşma, kırsal topluluklarda köyün mecburi veya isteğe bağlı işlerinin

köylülerce eşit şartlarda emek birliğı ile gerçekleştirilmesi. (BİAİ.562: Söğüt-Hamidabat)

bizde deñişik yémek, esKi yémeklerimiz bizim mantı başTa gelirdi.

- **darabazan:** Bir oya ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

ilte, çılınkı, çon, daraba, **darabazan**, donçak, elgemsâma

- **dırabazan:** Bir oya ismi. (BİAİ.713: Osmaneli-Çerkeşli)

çantakapak, çilte, çılınkı, çon, daraba, **dırabazan**, donçak, elgemsâma

- **düülcük:** Parça parça (yemek için kullanılan bir sıfat) (BİAİ.684: Osmaneli-Yeşilçimen)

ğışıık bi elinde de e şe olacak, gızıyacak. gızıycaynan artık düülcük **düülcük** olacak u.

- **dizme tavi:** Küçük çocuğun sırtını jiletleme zamanı. (BİAİ.730: Osmaneli-Ağlan)

beşıye yatırdık meselâ. bu çımkışayo, bunun **dizme tavi** gemiş deledi.

- **elgemsâma:** Gökkuşığı, düşmekte olan yağmur damlacıklarında güneş ışınlarının kırılıp yansınmasıyla gökyüzünde oluşan yedi renkli, kemer biçimindeki görüntü. (BİAİ.678: Osmaneli-Çerkeşli)

- **emşik:** Koyunları geceleyin sağmak. (BİAİ.460: Bozüyük-Dodurga)

koyunnâmızı saādık, **emşik** dedik, biz iki kişi üç kişi. **emşik**, gece saāsın

- **erezde:** Kilit, anahtar, düğme gibi takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti. (BİAİ.581: Söğüt-Geçitli)

ikinciye pitâ asılmış guvatlıca, gapı **erezdesinnen** barabâ sökülmüş.

- **gafadar:** Görüş ve anlayışları birbirine uyan kimselerden her biri, kafadar. (BİAİ.456: Bozüyük-Bozalan)

gençlere herkez **gafadarna** götüsün. yaşlılâ burda sııra sıpaya bakar.

- **gamzeli:** Bağlı, bir bağ ile tutturulmuş olan. (BİAİ.759: Yenipazar-Yukarıboğaz)

benim kavam böyle **gamzeli**, nōduk dedi, ötden gelyoz.

- **garanfil oyası:** Bir oya ismi. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

ğavak yaprai, maydonoz yaprai, **garanfil oyası**, sıçan dişi.

- **gazelleme:** Masal, olağanüstü kişiler ve olaylarla geliştirilen öykü. (BİAİ.654: Osmaneli-Soğucakpınar)

hinci masal deneyo.u zaman **gazelleme** denirdi. meselâ bilmecelē vâ masal dēlēdi unnara.

- **gergef:** Bir tür işleme. (BİAİ.457: Bozüyük-Günyarık)

güllēden gelir ğoku sen durma **gergef** doku sensiz geçen gecele gözüme girmez uyku.

- **gevırlık:** Kötülük. (BİAİ.713: Yenipazar-Selim)

ğarnım sıızlardı da vay ğayınnam ne dērdi? **gevırlık** asdası derdi.

- **gıptik:** Taşla oynanan bir çocuk oyunu. (BİAİ.622: Söğüt-Çaltı)
met, sāfi, dokuzdaş, üçdaş, dımmı, gıptik, çakma top, haydur hoyma.
- **goşulu topçu:** Topçu süvari. (BİAİ.768: Pazaryeri-Merkez)
goşulu topçuda yaptım, uçaksavar taburunda yaptım, eveli piyāde etimi de gördük.
- **goytak:** Kuytu, ıssız, sessiz ve göze çarpmayan, تنها (yer). (BİAİ.462: Bozüyük-Dodurga)
undan sōna urdan geçdik şule goytak da köy deyo.
- **gövercin gursai:** Kahverengi ile yeşil arası bir renk. (BYSD)
- **haşaş başı:** Bir oya ismi. (BİAİ.539: Söğüt-Çaltı)
bule oynayollā yā şe yapayola yā telebele unnādan. aha öle enteri géyedik. haşaş başı enteri.
- **haydur hoyma:** Bir çocuk oyunu. (BİAİ.622: Söğüt-Çaltı)
dımmı, çakma top, haydur hoyma, gariş oyunu, tombik.
- **hatırlı yer:** Makyaj yapılan yer. (BİAİ.712: Osmaneli-Çerkeşli)
yanaklā, dudaklā, hatırlı yerlere sürēlēdi. kövde işde hatce dēzem yapādı,
- **ıççak:** Sıcak, havadaki yüksek ısı. (BİAİ.681: Gölpazarı-Çengeller)
ırmazan günde bu ıççakda āşşama gadā saP atardı, aha bu da görürdü.
- **ırıpçı:** Dedikoducu, laf taşıyan, rol yapan. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat)
ğındamlı, ırıpçı, hıra, tırlı, şimerik, incellek, göde, çotuk, bağaz
- **ilk idünün:** İlk doğan çocuk. (BİAİ.638: Söğüt-Dömez)
he hep gezilirdi, hinci ilk idünün olan gızsā bairilādı.
- **inik:** Küçük, boyutları, benzerlerinininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı. (BİAİ.664: Osmaneli-Medetli), hinci **inikken** géyeyolā külótdur bilmem.
- **izinleme:** Resmî nikah. (BİAİ.573: Bilecik-Deresakarı)
sora bizde esKiden hiç izinleme olmadan düün olurdu.
- **kırçıman:** Tutucu, yabani, görgüsü olmayan kaba ve hoyrat kimse. (BİAİ.632: Söğüt-Zemzemiye)
i deille, nāpan ule çayık a ah a ah kırçıman unnā. oluqlulā kırçıman olur.
- **lavasa:** Loğusa, kadınlarda doğumdan sonraki altı haftayı kapsayan süreç. (BİAİ.729: Osmaneli-Ağlan)
i bu lavasaya toplāşirlā hısım akrabā ōsun, ğayınna evde gene ebeye çavırır.
- **misafirpevreni:** Misafirperver. (BİAİ.546: Söğüt-Küre)
çok misāfirpevreni, reyhan ule bi misāpevreni anadın mı?

- **nar çiçei:** Bir oya türü. (BİAİ.731: Osmaneli-Ağlan)

tomatiz oyası, gelin yanarı, **nar çiçei**, gül oya, limon çekirdei, gücaclama

- **oklaşaşçı:** Oklava kullanan kişi. (BİAİ.561: İnhisar-Yakacık)

gızım sen neredensin? demiş. gelin de **oklaşaşçı** yaslaşaşçı kövündenyim tēze demiş.

- **övkü:** Öfke. (BİAİ.622: Söğüt-Çaltı)

gelirdi işlê yavrum, çok gelince **övküsünü** benden alırdı. hê yalınızdı.

- **pambıt:** Pamuk. (BİAİ.668: Gölpazarı-Çukurören)

gopça, sergen, ezā, **pambıt**, sinek, souldan, yaşmak.

- **pasgal:** Kurumuş tütün yaprağını istiflelemek. (BİAİ.728: Osmaneli-Ağlan)

- **pecerik:** Dokuma. (BİAİ.528. 750: İnhisar-Çayköy: Yenipazar-Selim)

yapardım ben unnarı. böyle satın bişeyle yokdu. **pecerik** eirirdik. çırkık vardı benim.

- **pedirig:** Dokuma. (BİAİ.528. 750: İnhisar-Çayköy: Yenipazar-Selim)

buvamız öldü. anamız çivt sürérđi aşşamacak. **pedirig** eyiridi bize bakardı.

- **pelevend:** Pamuğun ham hali. (BİAİ.663: Osmaneli-Medetli)

pelevend alırdık, **pelevend** dele unu getirir çirişledik. atādık, pamık atādık, eyiridik.

- **pirakım:** Platin. (BİAİ.507: İnhisar-Koyunlu)

yere eyildim mi ārı yapayo. sekiz dene **pirakım** vā, ne dēle ona? ben çeviremem.

- **raşbek:** Rençberlik, çiftçilik. (BİAİ.682. 512: Gölpazarı-Çengeller: İnhisar-Karaağaç)

hiç ule üzüm müzüm yok meselā **raşbēK** yok, reşbēlik yok, yayla kövlēde buydey vā.

- **safi:** Bir çocuk oyunu. (BİAİ.622: Söğüt-Çaltı)

- **satyan:** Bir deri çeşidi. (BİAİ.746: Osmaneli-Boyunkaya)

satyan deriden yapālāmişdı unu. **satyannādan**, unnādan géyéđik.

- **sifil:** Çete. (BİAİ.575: Bilecik-Deresakarı)

sakarıdan öbür tarafda bizim yāni başıbozuk, **sifil** diyem, birē ellēnde mavzer

- **sulu sepkın:** Karla karışık yağın yağmur. (BYSD)

- **şamata:** Kavga. (BİAİ.)

bi evde durduğ biz deyverem mi? bule bi sıfra oluduğ, hiç **şamatamız** olmazdı.

b. Sıfatlar

- **bireleş:** Birer tane. (BİAİ.574: Söğüt-Borcak)

iki ğardeş, ikisine de vëdim bireleş ev, nāpam yavrum. a'miş beş yazdıla yavrum işde a'mişbeş.

- **çuvak:** Hareketli, yer değiştirebilen, devingen, kıpırdak. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat)

sinecen, sanrı, ğırıdağ, çuvak, acar, şaşkın, yavız, avara

- **dilbê:** Güzel, dilber. (BİAİ.533: İnhisar-Tozman)

aızlarına kapakları kapādın ğalaylı sahannara dilbê kapakları..

- **efenekli:** Huzursuz, tedirgin, rahatsız. (BİAİ.641: Gölpazarı-Bayat)

aşıracı, cıdavi, çifit, efenekli, şapdır, tetik, tılık, zanğır, gecikli

- **gapbe:** Kahpe, ahlaksız kadın. (BİAİ.502: Bozüyük-Dodurga)

çam dibinde mozalak ğak gidem gezelek om beş dene yâr sevmiş gapbe dinni pezevek

- **gecikli:** Uyuzlu. (BİAİ.641: Gölpazarı-Bayat)

tılık, zanğır, gecikli, ızgā, mığır, sinecen.

- **gösel:** Güzel, göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran (BİAİ.730: Söğüt-Yeşilyurt)

gavağda gösel bi gız oturuyōmuş.

- **gülüşlü:** Komik: Gülme duygusu uyandıran, güldürücü (BİAİ.512: İnhisar-Tozman)

unnā da okulda deyverimişdi, bāzıları da gülüşlü mesel olurdu. gülēlēmişdi deyvēdikleri mesellere.

- **hafiv:** Hafif, tartıda ağırlığı az gelen, ağır karşıtı. (BİAİ.716. 669: Osmaneli-Yeşilçimen)

tepsiye gene hafiv sitile dökecen, sitilde hafiv su gezdirecen.

- **hankı:** Hangi, iki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı. (BİAİ.521: İnhisar-Koyunlu)

büyüklē sufrada kim hankısı büyüKse, büyüKlerin ellerini öpēle, küçükleri sevēlē.

- **haviv:** Hafif, tartıda ağırlığı az gelen, ağır karşıtı. (BİAİ.716. 669: Gölpazarı-Çukurören)

tam bunun bule bu boraya mesāfe alacam şule. bu bak haviv şule.

- **hayın:** Hain, zarar vermekten, üzmetten veya kötülük yapmaktan hoşlanan kimse. (BİAİ.672. 501: Bozüyük-Dodurga)

çamır dibi çamır mı? yârim çantan air mı? izine niye gēmedin? başçavışın hayın mı?

- **hıcık**: Ufacık, çok ufak, küçücük. (BİAİ.739: Osmaneli-Büyükyenice)

öle hıcık hıcık yetim ğāmişlā. hē güççük, **hıcık** deriz.

- **pıltı**: Sert. (BİAİ.577: Bilecik-Deresakarı)

duzlāsın ğorsun dolaba. ğoyun yourdu yaparım ben, **pıltı** gibi olurdu.

- **şerlek**: Çıplak. (BYSD)

- **dilli**: Çok konuşan. (BİAİ.632: Söğüt-Zemzemiye)

yine buyur uretmen, emi. ben çok **dilliyindir**. kövlede oynālā oynālā urlāda herkeş.

- **ıvak**: Ufak, boyutları normalden küçük. (BİAİ.522. 751: İnhisar-Koyunlu: Yenipazar-Selim)

ıvakdan satıvādılā, önsüz olusan nōlcak?

- **incellek**: İnce, dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat)

ğındamlı, ırıpçı, hıra, tırl, şimerik, **incellek**, göde, çotuk, bağaz, cıbir

- **komit**: Komik, gülme duygusu uyandıran, güldürücü. (BİAİ.558: Bilecik-Deresakarı)

komiT oynnā çok yapālādı esKiden.

- **kiçen**: Geçen, bir önceki. (BİAİ.465: Bozüyük-Günyarık)

velāsılı bi dā da nasib olmadı hısım bē ğitmeK oraya. **kiçen** sene şē ğiTdim

- **metis**: Melez, kırma. (Hayvanlar için kullanılan bir sıfat.) (BYSD)

c. Fiiller

- **aydırmamak**: Ayık durmamak. (BİAİ.669: Gölpazarı-Üzümlü)

āy hem nası serfoş, hele benim adam, hic **aydırmazdı**, āşam oldu muydu.

- **azelmek**: Azalmak, az denecek bir miktara inmek. (BİAİ.587: Söğüt-Tuzaklı)

dē yayladan getdik bu su ē **azellince**. çalça indiryolā bak

- **baylemek**: Bağlamak, bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak. (BİAİ.581: Söğüt-Geçitli)

agam beni çama **bayledi**, **bayledi** de barmāmı kesdi gana buladı, déye.

- **bengilmek**: Uyku sırasında kişinin ani bir uyarı ile irkilmesi. (BİAİ.632: Osmaneli-Medetli)

müzmēl ol-, şivşir-, sentilde-, **bengilde-**, çamsı-, dıngıl-, şımala-, tavsı-, tıy-,

- **bıdıklamak**: Küçük parçalara ayırmak. (BİAİ.682: Osmaneli-Yeşilçimen)

elinnen şöle şöle **bıdıklaycan** şöle güzelce **bıdıklaycan**.

- **caraklamak**: Acıyla bağırarak. (BİAİ.338: Yenipazar-Yukarıboğaz)

hana ğafam böle ğādı, ben bi **carakladım**. caraklayınca dedi ki bere: sen nerdesin? dedi.

- **çıkılayvarmak**: Yemek bohçası hazırlamak. (BİAİ.144: Söğüt-Küre)

bubaları bā kesmeye gidemiş. anaları ekmek **çıkılayvarımış**.

- **çıkıtmak**: Çıkartmak. (BİAİ.248: Gölpazarı-Bayat)

• **çımkinmak**: Kaşınmak. (BİAİ.228: Osmaneli-Medetli; BİAİ.228: Osmaneli-Medetli)

ğoval-, pavkır-, seit-, evik-, peke-, **çımkin-**, çımkış-, yassı-, çal-

- **depbermek**: Tekmelemek. (BİAİ.751: Yenipazar-Selim)

gevırlık asdası dérdi, ğāķā depberidi oturaklamdan.

- **evikmek**: Ayırmak. (BİAİ.632: Osmaneli-Medetli)

ğoval-, pavkır-, seit-, **evik-**, peke-, çımkin-, çımkış-, yassı-, çal-

• **gaşalamak**: Kaşağılamak, tımar etmek için hayvana kaşağı sürmek. (BİAİ.611: Söğüt-Geçitli)

beyōlu da alarda at **gaşālāyōmuş**. çıkmış yukara, gız demiş senin de mi vādı anan vuvan? demiş.

• **gırgızlamak**: Ateş etmek, ateşli silahla mermi atmak. (BİAİ.539. 627. 457: Söğüt-Çaltı)

gene cevurları **gırgızlāyo gırgızlāyo** yavrum, cevurları öldürüo.

• **gırlmek**: Ateş etmek, ateşli silahla mermi atmak. (BİAİ.539. 627. 457: Bozüyük-Bozalan)

yonan yok ertesgün gāķıyoz, zabālā hēy! ne duruyoñuz? **gırlēyyo**.

- **gorutmak**: Zarar etmemek. (BİAİ.629: Söğüt-Çaltı)

bezin bahalı, **gorutmāyo** die yapmayola.

- **gurutmak**: Zarar etmemek. (BİAİ.629: Söğüt-Çaltı)

sen bizi mafitTin dedi, galdırdımız buydey **gurutmāyo** dedi, bezin bahalı gelio dedi, petirol dedi.

• **govalmak**: Böbürlenmek, övünerek kabarmak, üstünlük taslamak, kurulmak. (BİAİ. 662: Osmaneli-Medetli)

yeykin-, ğasal-, ğıraş-, **ğoval-**, pavkır-, seit-, evik-

• **gövelenmek**: Kurtlanmak, içinde veya üzerinde kurt üremek / Rahat oturmayıp telaş ve sabırsızlık göstermek. (BİAİ.607: Söğüt-Dömez)

undan ule tavuķ suyu filan bişele atmayoz hiç. **gövelendiriyo**, bozuyo déye.

• **gurlamak**: Övünmek, bir niteliği sebebiyle kendini yücelmiş sayarak bundan abartmalı bir biçimde söz etmek, iftihar etmek. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)

ğurla-, ozanla-, añnan-, apılda-, dayakla-, faşırda-

• **guzulattırmak:** Koyunu doğurtmak. (BİAİ.487: Bozüyük-Dodurga)
guzulamayanı **guzulatTırydı**, acıyana ileş bulurdu, hēpsini bulurdu, hēpsini bilirdi.

• **günnedivermek:** Güneşe çıkarmak. (BİAİ.608: Söğüt-Dömez)
nāvıt balkonnara seriyoz da şule bi **günnediveriyoz** güneş de görsüñ déye.

• **günnedmek:** Güneşe çıkarmak. (BİAİ.608: Söğüt-Dömez)
garişdıra garişdıra guruduruz. amā pek şe olursa bi güncük **günnediriz**.

• **halletmek:** Pişirmek, bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek. (BİAİ.459: Bozüyük-Bozalan)
bulguru güyāsıñ içine. unu garişdırasıñ adamaķıllı, eyce **halledesin**.

• **hiştanmak:** Konuşmak, cevap vermek. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)
gaççık çıkā-, gidiş-, **hiştan-**, homsukla-, kösül-

• **işidmak:** Aydınlatmak, karanlığı giderip görünür duruma getirmek. (BİAİ.461: Bozüyük-Dodurga)

attın mı gittiği yere gadā **işidiyo** deyō.

• **kirteşmek:** Karın yağışından sonra katılaşması. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)

goval-, pavkır-, seit-, evik-, peke-, çımkın-, çımkış-, yassı-, çal-, yasa-, yumşurul-, **kirteş-**.

• **mancımak:** Çürümek, kimyasal değişikliğe uyrayıp bozulup dağılmak. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)

homsukla-, kösül-, **mancı-**, müzmēl ol-, şivşir-, sentilde-

• **öhmek:** Öpmek. (BİAİ.514: İnhisar-Hisarcık)
bayramlāda millet el **öhmeye** gidēlērdi akrabalarā, akrabalarda señe gelirlērdi.

• **postalamak:** Evlendirmek. (BİAİ.737: Osmaneli-Kazancı)
üş dana ğızı vādı üçünü de **postaladık**. atık hepisini **postaladık**, yok atık.

• **seitmek:** Koşturmak. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)
ğıraş-, goval-, pavkır-, **seit-**, evik-, peke-, çımkın-, çımkış-, yassı-

• **sentildemek:** Sallanmak. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli)
müzmēl ol-, şivşir-, **sentilde-**, bengilde-, çamsı-, dıñıl-, şımala-

• **süvenmek:** Sıvanmak. (BİAİ.685: Gölpazarı-Çengeller)
süvenmez oldu zaman hamır, u zinilere dōkēriz, tavī da ğor, bişiriz.

• **yavuklanmak:** Nişanlanmak. (BYSD)

ç. Zarflar

- **ağırca**: En güzel. (BİAİ.605: Söğüt-Dudaş)

ne ağırca ne gōcaķsa esKi zaman düzenleñi örte e undan sōna arķadan dōnesin gayınnayā

- **alablesiye**: Alabildiği kadar. (BİAİ.605: Söğüt-Dudaş)

*enseri çakā bütün evi, herifiñ ne gadak evi vāsa **alablesie** u gadaķ çok çeñiz..*

- **adamakıl**: Adamakıllı, gereğinden çok, iyice, bir güzel, bir temiz. (BİAİ.647: Gölpazarı-Bayat)

*pekérdik yā, hē ule pekérdik āzını, **adamakıl** doruna da bā yaprayı ğorduk yeşilcecik...*

- **belen arı**: Apaçık, açıkça, eksiksiz. (BİAİ.438: Bozüyük-Bozalan)

*bizim de evomiziñ öñünde bi inein kesildini **beleñ arı** biliyon.*

- **bidimma**: Çok az, alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olarak. (BİAİ.677: Osmaneli-Çerkeşli)

*terke, ğavız, köpen, yörme, avlay, ayazlık, **bidimna**,cımbıt,*

- **cartdak**: Cart diye. (BİAİ.338: Yenipazar-Yukarıboğaz)

*ğapıyı dayanavarıyon. ğapıyı dayanıyon, ğapı **cartdak** ğırılacak deylek hēb işē yo ımma dedim.*

- **çouncası**: Çoklukla. (BİAİ.306: Osmaneli-Ağlan)

*biz çocuklarımızda hep şerbet vedik meselā. **çouncası** şerbet yapıdı*

- **curalacık**: Sıvı şekilde. (BİAİ.294: Osmaneli-Yeşilçimen)

*nişádaynan berebe **curālacık** böyle ezecen. he ezecen*

- **dal başçaz**: Tek başına. (BİAİ.632: Söğüt-Zemzemiye)

*āh yavrum kimsele yok, **dal başcāzıma** burlāda bule oturuyon.*

- **demnen**: Deminden. (BİAİ.700: Gölpazarı-Üzümlü)

*şindi bakam, kömüre geldi sıra. aha unu **demnen** onun için ğonuşdu..*

- **depen_aş**: Tepeden aşağıya. (BİAİ.530: İnhisar-Çayköy)

*düün elbisesi alcaklāmış, unu unudağāmış. at **depenaşā** gideyemiş*

- **dipden doruya**: Aşağıdan yukarıya. (BİAİ.711: Osmaneli-Çerkeşli)

*ğadinnā **dipden doruya** allı yeşilli, hana bi örnek şelvā entāri géyēlēdi.*

- **direkmen**: Doğrudan. (BİAİ.649: Gölpazarı-Arıcağlar)

*bundan on sene eveli olaydım bu mālledede **direkmen** açık mutāyım dedim.*

- **ebrikce**: İyice, adamakıllı. (BİAİ.633: Osmaneli-Medetli)

*oturuz u pamıyı atāriz **ebrikce** böyle sürteriz. ince atāriz yaynan.*

- **engascikden**: Şaka yollu. (BİAİ.678: Osmaneli-Çerkeşli)

bürkme, combak, dumay, engascikden, erfene, eşgeri, hodalak holdur holdur.

- **eşgeri**: Açıkça. (BİAİ.678: Osmaneli-Çerkeşli)

engascikden, erfene, eşgeri, hodalak, holdur holdur.

- **gavişdak**: Aniden, ansızın. (BİAİ.698: Gölpazarı-Üzümlü)

heriv avdaka evi gavişdak göşdü, ön mälledede öte yanda.

- **gesgey**: Gesgeri (BİAİ.663: Gölpazarı-Üzümlü)

bollāni gesgey orā gōtceklē gerde ğalanı. isdanbullā ne deyollā, on ev de biz isderiz deyollā

- **hine**: Yine, bir daha, tekrar, gene. (BİAİ.701: Gölpazarı-Üzümlü)

u çocun da hine okulu biteyo ğayrı bu yıl.

- **himdik**: Şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda. (BİAİ.534: İnhisar-Tozman)

esKiden dizdiridik, yaşlılā dizēlēdi. himdik dizmeyo ğāli. cileT bıçānnan dizēlēdi.

- **nesi**: Nasıl. (BİAİ.530. 458. 673: İnhisar-Çayköy: Bozüyük-Bozalan: Gölpazarı-Bayat)

bakındım da amān bu ğocağarlā nesi yörüyolā?

- **sade başına**: Tek başına. (BİAİ.664: Osmaneli-Medetli)

herkişin keni hurunu vā, herkişin hurunu ayrı, herkişin sādē başına hurunu.

d. Zamirler

- **bara**: Burası, bu yer, bura. (BİAİ.494: İnhisar-hisarcık)

zemine bara dikilir deyem, ben de bara dikilim.

- **feşmanca**: Herhangi biri. (BİAİ.645: Gölpazarı-Bayat)

oray gidērdik. bāşam da dērdik feşmanca vā dērdik, ora gidem dērdik, mesel deyvēsin dērdik

- **hekiş**: Herkes, insanların bütünü. (BİAİ.480: Bozüyük-Dodurga)

hiç hēkişin yanında çocuyu şamata itmezdi.

- **herkeş**: Herkes, insanların bütünü. (BİAİ.630: Söğüt-Zemzemiye)

sāt bize göre deyil hērkeşin yokdu. herkeş de para mı vardı?

- **herkiş**: Herkes, insanların bütünü. (BİAİ.498: Bozüyük-Dodurga)

hinci iki üç yapā herkiş şindi. kimisi heşeş guyā. heşeşi olmayan guymaz.

- **neyi**: Falan. (BİAİ.471: Bozüyük-Günyarık)

hayvan neyi olunca bazı çoban olmayo kēndimiz gideyoz

e. Edatlar

- **mesa**: Mesela. (BİAİ.711: Osmaneli-Çerkeşli)

azsa yımırta, çoksa üç dörT tene **mesā** ik üç tene yımırtayı ğıracan.

- **ölesem**: Öyleyse. (BİAİ.700. 611: Gölpazarı-Üzümlü: Söğüt-Geçitli)

ben demiş malisadan getiriverem demiş. **ölesem** iki çuval geti, biz görem kömürü dedilē.

- **sati**: Zaten. (BİAİ.642. 755. 489: Gölpazarı-Çiftlik: Yenipazar-Kümbet: Bozüyük-Dodurga)

olan fasilleyi böle yerinde, **sati** ğaziya çıkā, böle sararır u. sarādı mı toplāsın, getiri temizlēsın.

- **soracim**: Sonra. (BİAİ.459. 716. 457. 456: Bozüyük-Bozalan: Osmaneli-Yeşilçimen:

Bozüyük-Bozalan: Bozüyük-Bozalan)

undan **soracim** camları perdelērdik, yonandan ğorkumuza.

f. Bağlaçlar

- **feğat**: Fakat. (BİAİ.724: Pzaryeri-Küçükemalı)

yazın da boraya gelirmiş. **feğat** biz geceleri hayvannarı yatā çıkarırız, tarlalara yatırırız.

- **hatle**: Hatta, bile, hem de. (BİAİ.521: İnhisar-Koyunlu)

şindi artık tula girdi tula. **hatlē** bu tulaā var yā heP biliyolā yapıolā vessēm.

- **hemme**: Ama, lakin. (BİAİ.524: İnhisar-Çayköy)

okumadı **hemme** akıllı çıkıdı, matbāyı yapıdı, oldu.

- **habusu**: Halbuki, oysa. (BİAİ.707: Gölpazarı-Üzümlü)

bi yolda yapamadık, ayrıldık, anamız ğarip yā. akrabamızdı **hābusu**, adamın anası akrabamızdı.

- **halbusi**: Halbuki, oysa. (BİAİ.594. 615: Söğüt-Hamitabat)

mozot paalı gülüm, **halbusi** esKiden bu kövde az çok öküz ğullanılırdı.

- **halbusu**: Halbuki, oysa. (BİAİ.594. 615: Söğüt-Tuzaklı)

halbusu bizim ipek, unuñ yanıñda eyi ipeK ammā bizimki acık

- **imma**: Ama, lakin. (BİAİ.752: Yenipazar-Selim)

künáh odu, **imma** nāpcan?

- **ier**: Eğer, şayet. (BİAİ.511: İnhisar-Karaağaç)

şindi ğullanılayo amma **ier** hafTalāca u ekmei yicēsen, pak maya bozoyo.

- **imma**: Ama, lakin. (BİAİ.760: Yenipazar-Yukarıboğaz)

ben piraz tā durdum, aşdıla ğayrı imma āzıma ğaşıık sīmayyo.

• **meyesem:** Meğerse. (BİAİ. 667. 710. 557: Osmaneli-Medetli: Osmaneli-Çerkeşli: Bilecik-Deresakarı)

bınara vāmiş, meyēsem keçi gızı tısımınımiş.

• **meyelim:** Meğerse. (BİAİ.667. 710. 557: Osmaneli-Medetli: Osmaneli-Çerkeşli: Bilecik-Deresakarı)

oTdum, ğakdım geldim. meyēlim u āşam dayımlā yukara gitmişlē.

• **meyese:** Meğerse. (BİAİ.667. 710. 557: Osmaneli-Medetli: Osmaneli-Çerkeşli: Bilecik-Deresakarı)

evde meyēse anası buvasına, buvası dedesine, dokunur dūt dēlēmiş.

• **navit:** Yahut. (BİAİ.638: Söğüt-Dömez)

hemen balkona, nāvit eviñ üsdüne, nāvit balkonnara seriyoz da şule bi günnediveriyoz.

• **nise:** Neyse. (BİAİ.650. 529. 457: Gölpazarı-Aricaklar: İnhisar-Çayköy: Bozüyük-Bozalan)

çocuklā da okula gitceklē, bi de ayçeklē vā. nise, mısdavayı yolladılā, ben ğādım.

g. Ünlemler

• **iman:** Aman, yardım veya bağışlanma istendiğini ya da usanç, öfke, rica, çok beğenme gibi duyguları anlatan bir söz. (BİAİ.716: Osmaneli-Yeşilçimen)

tepsini imān tātā zininin üsdüne ğuyup da şöle unnan yapıdınvarısın çok güzel olur.

II. Derleme Sözlüğü'nde Anlamları Farklı Olan Sözcükler

A.Deyimler

• **gerdan gırmak:** Oynamak, müziğin gerektirdiği uyumlu hareketleri yapmak (BİAİ.623: Gölpazarı-Aricaklar) [(DS III, 1995. 1.At, boynunu yukarı kaldırıp başını aşağı bükmek.)]

teyzen sā, bugün bozyüe düüne gitdi. ō gerdan ğıricak, oynıcak.

B. Kelimeler

a. Adlar

a.1. Alet / Eşya Adları

• **bo:** Bohça, içine çamaşır, elbise vb, koyup sarılan dört köşe kumaş. (BİAİ.637: Gölpazarı-Çukurören) [DS I, 445. Şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma bildirir ünlem.]

çölmek, iliyak bezi, naşırfa, bocut, bō, elesfit, nodul

• **bocu:** Su kabı. (BİAİ.593: Söğüt-Çaltı; BİAİ.637: Gölpazarı-Çukurören)[DS I,716. 1.Küçük köpek. 2.Tazı.]

bocu vā su yā, su yok. hemen bi desti vā nolcak. hemen u bocuyu aldım

• **bürüncük:** Bir başörtüsü. (BİAİ.608: Söğüt-Dömez)[DS I, 829. 1Ham ipekten dokunmuş bez, 2.Duvak.]

çevre örtesiñ, gız olursa da bürüncük örtesiñ, gucāna alırsıñ

• **dönek:** Yün eğirme adetinin ismi. (BİAİ.703: Osmaneli-Ericek) [DSII, 1583. 1. Sınıfta kalan öğrenci. 2. Dönemeç. 3. Su çevirisi. 4. Takla atan güvercin. 5. Zamanla bozulmuş bitki tohumu. 6. Eni ve boyu kırkar arşın olan bir yüzey ölçüsü,dönüm. 7. Tarlayı sürerken hayvanları yormamak için tarlanın ayrıldığı eşit parçalardan herbiri. 8. Tarlada çift sürmeye başlanılan yer.]

bükeyon bi de bu gırmandā. hē gırman, dönek dēlēdi esgi zaman insannarı. dönek dēlēdi

• **islīm:** İpek kozasını kurutmak için konulan fırın. (BİAİ.516: İnhisar-Hisarcık) [DS IV, 2558 1. Gazocağı. 2. Lamba fitili: Lambanın islimini kıs biraz. 3. Şekerpare yapılan kükürtleme yeri.]

ipē sornadan gidē unnā. islimlēde gıruTurlā. sonadan işde ipeK faprikalana götürülē unnarı.

• **kese:** Tahta, ağaç yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç, keser. (BİAİ.668: Gölpazarı-Çukurören) [DS IV, 2761 Kestirme, kısa (yol vb.).]

hemen hemen çekiç vurmadık, kesē vurmadık, çivi çakmadık ev yokdur yāni dedemin.

• **kiriş:** Bez dokumaya yarayan alet. (BİAİ.663: Osmaneli-Medetli) [DS IV, 2879 1. Pırasa. 2. Taşlar arasında biten bir çeşit ot.]

bak pamıyı atarız. bi kiló, iki kiló darterız. yayımız vā kiriş deriz, hayvanın bairsayından yapāriz.

• **mancılık:** İpek işlemekte kullanılan bir alet. (BİAİ.691. 527. 614: Gölpazarı-Büyükbelen: İnhisar-Çayköy: Söğüt-Tuzaklı) [DS IV, 3119 1. Çiçekinciri. 1. Kaldıraç. 2. Yıkılacak durumdaki evlere yapılan ağaç destek. 3. Bir yapının temeli onarılırken çökmemesi için damın altına dikey olarak konulan kalın direkler.]

allain salçalık turşuluk domatizine bakıoz. olay bz. mancılıklā duruo böcekçilikden.

• **manculuk:** İpek işlemekte kullanılan bir alet. (BİAİ.691. 527. 614: Gölpazarı-Büyükbelen: İnhisar-Çayköy: Söğüt-Tuzaklı) [DS IV, 3120 Kazandan büyük, yayvan bakır kap.]

u tava gıyolādı, işde ipeK gızasından çekeledi, manculuk deledi.

• **naşırfa:** Maşrapa. (BİAİ.668: Gölpazarı-Çukurören) [DS IV, 3242 Su tası.]

iliyen, çölmek, iliyak bezi, naşırfa, bocut, bō, elesfit, nodul, apelye

• **lülle:** Pipo, ucundaki lüle içine tütün konulan ve yakılarak dumanı çekilen kısa, çubuk biçimindeki tütün içme aracı. (BİAİ.757: *Yenipazar-Kümbet*) [DS IV, 3095 1. Su akan musluksuz boru. 3. Tüfek ya da çiftenin namlusu. 4. Demirci körüğünün borusu. 5. Kâğıdın boru gibi sarılmış durumu. 6. Baldırdaki içi boş kemik]

amcan da sarâdı. u tâ sarmakdan da bıkdı heralda, lülle delēdi. hē lülleye gūyādı tütünü.

• **oruk:** Orak. (BİAİ.628: *Söğüt-Çaltı*) [DS V, 3292. 1.Aile, oymak. 2.Göçmen olarak gelip bir yere yerleşen. 3.Otlaktaki hayvanın ayağına bağlanan uzun ip, köstek. 4.Dövülmüş et, bulgur, soğanla yapılan ızgara köfte. 5.Dövülmüş köftelik bulguru biberle iyice yoğurduktan sonra içine kıyma koyup, üstüne yağ dökerek fırında pişirilen bir çeşit yemek]

türkü falan çırıldık, çırıldık. oruk biçeken basālādı türküyü. goca oraqlan biçeledi erkekle

• **pırlıdak:** Bir giysi adı. (BİAİ.711: *Osmaneli-Çerkeşli*) [DS V, 3444 Yelle dönen bir çocuk oyuncuğu, fırlıdak.]

şinci fıçık fıçık pırlıdıklā pempē, yeşil öle pullā ayn unnādan gōrlādı ādanın üsdüne, yuvarlak yuvarlak allık vā, allık sürēlē.

• **samır:** Bir kürk ismi. (BİAİ.596: *Söğüt-Hamitabat*) [DS V, 3534 1. Dağlarda, ormanlık bölgelerde yetişen bodur çayır. 2. Gübre.]

ğabāt samır kürk ōsa kimse üsdüne almaz.

a.2. Bitki Adları

• **büve:** Biber, patlıcangillerden yeşil renkli, hem sivri hem dolma biber olarak adlandırılan taze veya kurutulmuş yenen bir bitki. (BİAİ.253: *Gölpazarı-Çengeller*)[DS I, 830. 1. İri ve zehirli örümcek, 2. At sineği, 3. Çocuk dilinde su, 4. Suyun önüne çekilen set,bent.]

unu da ezēriz, goca bi çençirē acı büvē de gātāriz tavī da gātāriz

• **civiz:** Ceviz, cevizgillerin örnek bitkisi olan, uzun ömürlü, gövdesi kalın, kerestesi değerli, yurdumuzda çok yetişen ağaç. (BİAİ.60: *İnhisar-Hisarçık*) [DS II, 990. 1. Yalancı,haksız. 2. Meyvenin küçüğü.]

unu açarız bule yassıldırız gülüm, sereriz. civiz vāsa unu üsdüne dökeriz bule süreriz

• **çiiit:** Pamuk tohumu. (BİAİ.301: *Osmaneli – Ağlan*) [DSII, 1209. Çekirdek.]

gelin eve girēken çiiit çiiit, arpa bi de şeker, para. çiiit şey pomuk.

• **foruk:** İpek böceğinin koza yapması için üstüne çıktığı çalı. (BİAİ.494: *İnhisar-Hisarçık*) [DS III, 1876. İçi boş, çürük olan yemiş.]

pamıklık deyveriz biz foruk, kimsi foruk deyo, biz pamıklık deriz.

• **halaza:** Kendi kendine biten meyve. (BYSD) [(DS III, 2258. 1.Ekin biçilirken tarlalara dökülen tahıldan ertesi yıl kendiliğinden yetişen seyrek ekin. 2.Çayır, çimen.

3.Seyrek bitmiş tohum. 4.Sığırların ödünden çıkan balmumu gibi sarı parça. 5.Henüz dürülmemiş lahana. 6.Ana baba, okul terbiyesi görmeyen çocuk.])

• **poruk:** İpek böceğinin koza yapması için dikilen çalı. (*BİAİ.616: Söğüt-Tuzaklı*) [DS V, 3473 Zayıf, cılız. 2. Katırtırnağı bitkisi. 3. Güle benzeyen çiçekleri mor renkli ve güzel kokulu bir kır bitkisi.]

poruk deriz hē dādan getiriz bule topalak gibi bule bıtırak gibi çam dalı da getiriz.

• **pinek:** Ekmek hamurunun konduğu tahta. (*BİAİ.692: Gölpazarı-Büyükbelen*) [DS V, 3455/3457 1. Tünek. 2. Kümes.]

• **potur:** Pantolon. (*BYSD*) [DS V, 3477/3478 1. Yüzünde çiçek bozuğu olan, çopur. 2. Gövde yapısı çirkin, biçimsiz (kimse). 3. Bir çeşit ayakkabı. 4. Budaklı ağaç. 5. Alçak ve sık çalılıkların arasındaki, altındaki boşluk: Poturun altından tavşan çıktı. 6. Çay bardağı. 7. Su tası. 8. Güreşçilerin yağlı güreşte giydikleri deriden ya da keçi kılından yapılmış dar pantolon.]

a.3. Hayvan Adları / Hayvanlarla İlgili Adlar

• **emişik:** Koyunları geceleyin sağmak. (*BİAİ.465: Bozüyük-Dodurga*) [DS III, 1736/1737. 1. Süt kardeş. 2. Sağmal koyun ya da keçilerin oğlak ve kuzuları ile otlatmaya gitmesi.]

sabā yalānda saarız emişiKlēde. eşşeklēlē geliriz, hayvan urda duru.

• **goyu:** Eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan, koyun. (*BİAİ.481: Bozüyük-Dodurga*) [(DS III, 2111. 1.Koyu (renk için). 2.Katı.)]

güçük boylu olur da yolādık ziyan olmasın déye. goyu guzu vādı.

• **horuz:** Horoz, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı. (*BİAİ.755: Yenipazar-Kümbet*) [(DS III, 2415. 1.Hanımların tek başlarına oynadıkları bir çeşit dans)]

gece horuz ötünce ğākādım, ekmeyi yumurudum, sabālin ışırgan huruna bırakırdım hē.

a.4. Mekân Adları / Yer / Zaman Adları

• **eve:** Evvel, önce. (*BİAİ.620: Gölpazarı-Arıcağlar*) [DS II, 1802/1803. 1. Oyunda ebe. 2. Acele, çabuk.] *ötekilē beni ğardaşlam da üç yaşındalā buvam öldü. ben unnara, evē siz bilmēsiniz.*

• **gıbla:** Kible, bulunulan yerden Kâbe'nin bulunduğu yön. (*BİAİ.705: Gölpazarı-Üzümlü*) [(DS III, 2025. 1.Herkes.)]

gıbladan tarava sokdu mu, aha orda alayo déyō.

• **guruluk:** Kuruluk, odunluk, odun konulan yer. (*BİAİ.467: Bozüyük-Delielmacı*) [(DS III, 2201. 1.Hayvanların altına serpilmiş kuru gübre.)]

buz duttu mu sıcak suynan açsan, akşam gene bu duticek. gurulu altına al merdamanı demi.

• **hata:** Hafta, birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem. (BİAİ.482: Bozüyük-Dodurga) [(DS III, 2305. 1.Şalvar. 2.Büyükanne.)]

esKi, senden gelme, bende ğalma, ödüç alınırđı. düünnē bi hāta sürēdi.

• **mapıs:** Hapishane, cezaevi. (BİAİ.471: Bozüyük-Günyarık) [DS IV, 3127 Suçu nedeniyle bir yere kapatılmış olan.]

düşme olan peşime, mapısdā çürüdürüm

• **maza:** Depo, kiler. (BİAİ.457: Bozüyük-Bozalan) [DS IV, 3144 1. Küçük: Mazak dekelerin iyi dölü çıkmaz. 2. Kısa boylu, cüce.]

sizi ben dédi, buraya māza saklıyım dédi eviñ altına, ömer usTa.

• **sakızlık:** Çalılık. (BİAİ.665: Osmaneli-Medetli) [DS V, 3521/3522 1. Çitlenbik de denilen, mercimek büyüklüğünde meyveleri burukça, fıstık tadında bir çeşit sakız ağacı. 2. Hindiba. 3. Çitlenbik de denilen bir çeşit sakız ağacı.]

yukālāda sakızlık vādı, bi yapālādı emme bi yapālādı. dedele vādı, urda dede vāmışdı eveden. büyük böle sakızlık vadı.

• **sav:** Tütünün kurutulmak için asıldığı yer. (BİAİ.728: Osmaneli-Ağlan) [DS V, 3553 1. Söz, laf, dedikodu. 2. Karşılıklı konuşma, sohbet. 3. Bilgi, haber. 4. Mektup. 5. Tarla sulandıktan sonra boşa akan su. 6. Üşütme, nezle. 7. Berber kayışı. 8. Sağlam. 9. Tüm. 10. Sağ. 11. Benzer, gibi : Yayla savı yer.]

a.5. Nesne Adları

• **derek:** Direk. (BİAİ.520: İnhisar-Koyunlu)[DSII, 1432. 1. Dolap,mutfak dolabı. 2. Küçük küfe.]

açıldı bule, derek ğoydulā, aşmış beş de yıkdık

• **kerevet:** İpek böceği yetiştirmek için evlere asılan tabla. (BİAİ.515: İnhisar-Hisarcık) [DS IV, 2754 Yatak yapılan yer, seki, tahtadan yapılmış oturacak yer.]

kereveTlerimiz olur bule asāsın evlere.

a.6. Yemek / Yiyecek Adları

• **avız:** Doğuran ineğin sütünden yapılan bir çeşit tatlı. (BİAİ.590: Bilecik-Kurtköy; BİAİ.686: Osmaneli-Yeşilçimen)[DSI.384.1.Ağız. 2.Kez, kere, 3.Tarlanın ekinleri kalktıktan sonraki durumu. 4. Ağız sütünden yapılan yemek.]

douran inekden, ilk südünden avız çeviriz,

• **avızlık:** Doğuran ineğin sütünden yapılan bir çeşit tatlı. (BİAİ.590: Bilecik-Kurtköy; BİAİ.686: Osmaneli-Yeşilçimen)[DSI.384.1.Ağız. 2.Kez, kere, 3.Tarlanın ekinleri kalktıktan sonraki durumu. 4. Ağız sütünden yapılan yemek.]

bi gün, iki gün u avızlık, inekden böle gelir.

• **bulamaş:** Bulamaç, bir tür yemek. (BİAİ.682: Osmaneli-Yeşilçimen)

he ezecen, u fazla ne curu olacak. cur olursa çok böle bulamaş gibi olur.

• **bükme:** Ekmek, tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek. (*BİAİ.647: Gölpazarı-Bayat*)[DS I, 817/818. 1.Dönemeç,2. Yufka içerisine patates, soğan, ıspanak, peynir konularak yapılan börek. 3. Arasına ipek ipliği katılarak el tezgâhında dokunan çamaşırılık bez. 4. Krepon. 5. Dört, altı, sekiz telli ip. 6. İğdiş hayvan.]

undan sona bükme yi. bi buçuk sâT, iki sâT u sürē. bükmenin yeyniline bālī

• **cibre:** Üzüm posası. (*BİAİ.296: Osmaneli-Yeşilçimen*) [DS II, 956/957. 1.Madeni kalem ucu. 2. Çürük,ezik meyve. 3. Soğan tohumu.]

touklā yiyebilir, cibre u. ātik unu ğaynatmaya ğoycan.

• **çotul:** Nohutu kavurarak yapılan bir tür kuruyemiş. (*BYSD*) [DSII, Ağacın büyük dalları veya dalların çatallara ayrıldığı yer. 2. Herhangi bir şeyin dibi.]

• **eyme:** Bir yemek çeşidi. (*BİAİ.708: Osmaneli-Boyunkaya*) [DS III, 1824. 1. Kapı sürgülerinin geçtiği ve iki ucu söveye çakılı eğri demir. 2. Toprak damlı evlerin üzerinde kullanılan yuvarlak taş, loğ taşı. 3. İki dağ arasındaki alçak yer. 4. Eğilip duvara yaslanan çalı.]

meşur yimēmiz bizim eymē, keşgēk, mantu. en meşur yimēmiz bizim u.

• **gulaklı:** Bir mantı türü. (*BİAİ.621: Söğüt-Çaltı*)[(DS III, 2191. 1.İki tarafında tutamakları bulunan tahta rende.)]

içine peyniri guyāsın böle, iki gatlāsın şe gibi olur, gulaklı gibi. yanıbaşlāni basdırısın.

• **hodalak:** Ekmek pişirirken artan hamurdan yapılan küçük ekmek. (*BİAİ.713: Osmaneli-Çerkeşli*)[(DS III, 2391. 1.Küçük kavun, karpuz. 2.Toplu, sağlam (kimse için).)]

engascikden, erfene, eşgeri, hodalak, holdur holdur.

• **pelte:** Bir yemek türü. (*BİAİ.638: Söğüt-Dömez*) [DS V, 3427 Pamuk atılırken kirışten fırlayan pamuk parçaları.]

çorba pişiriledi, pelte yapālādı. usulü uledi. işde ule señe gelirledi.

a.7. Akrabalık Adları

• **cice:** Anneanne, annenin annesi. (*BİAİ.138: Bilecik-Deresakarı*) [DS II, 957. Abla.]

cice, gadi, ğade, able, ibe, böle, çıkancı,

• **ibe:** Nine, torunu olan kadın, büyük anne, nene. (*BİAİ: 582: Bilecik-Deresakarı*) [DS IV, 2501 Çiğ, nem.] *cice, gadi, ğade, able, ibe, böle, çıkancı*

a.8. Kıyafet Adları / Kıyafetle İlgili Adlar

• **çalık:** Şalvar ağının bir modeli, çarpık, verev kesilmiş. (*BİAİ.75: İnhisar-Çayköy*)[DS II, 1054/1055. 1. Aceleci. 2.Yara,çiban izi. 3. Çarpık,yamuk. 4. Bir tarafı yontulmuş ağaç. 5. Kaba, patavatsız. 6. Kirlarda biten yumru kökü yenilen kırmızı açan

bir bitki. 7. Anası babası belli olmayan. 8. Serseri. 9. Kadının aşermesi. 10. Renksiz,kansız. 11. Kırpık kumaş.]

gömleK géyedik. ğaradon şalvar bule avı çalık olur.

- **çitari:** Bir elbise. (BİAİ.89: Söğüt-Çaltı)[DSII,1241. 1. İpek ve ipekle karışık yollu dokuma. 2.Horoz ve tavuğun ibiği.]

haşaş başı enteri, çitāri enteri galan, hepsinden yapādık.

- **derme:** Düğünlerde erkeklerin giydiği bir giysi. (BİAİ.737: Osmaneli-Kazancı)[DSII, 1435. 1. Erkek ceket. 2. İlkbaharda hayvanlar için toplanan ot. 3. Kilimcilikte bir motifin adı. 4. Hasat vakti.]

bizim köve nişanlıdı, ayrıldı. adamnā düünnede derme géyeledi.

- **falle:** Giysi, fanila. (BİAİ.506: İnhisar-Çayköy) [DS III, 1833. Gece yatağa işeyen.]

hinci bulúzle hellele, fallele vadı. orda hırka géyedik, hırka dikTirdik.

- **şitari:** Elbise. (BİAİ. 265: Gölpazarı-Çengeller) [DS V, 3790. 1.Söz kesmede anaya armağan edilen kumaş. 2.Alacalı bir çeşit ipek kumaş. 3.Aklı karalı, yollu kumaş.]

şitāri vā vā, unu biz géymedik de bizim annemin vādı.

a.9. Organ Adları

- **aşık:** Diz, kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer. (BİAİ.530: İnhisar-Kayabalı)[DS I, 354. 1.Yağ çıkarmak için kullanılan ağaç, 2. Kadınların bir süs eşyası.]

olan aşıklāna gadā daş olmuş. gene dünya gözeli demiş.

- **ciye:** Ciğer, akciğer, yürek ve karaciğerin oluşturduğu takım. (BİAİ.239: Gölpazarı-Çukurören) [DS II, 957/990. 1. Abla. 2. Ceviz içinin dörtte biri. 3. Badem ve fındık içi.]

biri vurdu soñ zamanda. çif ciyē çıkmış hocam. hiş duydun mu?

- **gabırğa:** Ege kemiklerinin oluşturduğu kafes, kaburga. (BİAİ.546: Söğüt-Küre) [(DS III, 1885. 1.Hayvan semerindeki iki kaşı birbirine bağlayan dört ince ağaç.)]

canı yok, cini yok, gabırğası pek çok.

- **oynak:** Diz Kapağı. (BİAİ.465: Bozüyük-Günyarık) [DS V, 3304. 1.Hafif, oynak (kadın için). 2. İş bilen (kimse). 3.Sözünde durmayan, güvenilmeyen (kimse). 4. Kararsız. 5.Yeraltı suları nedeniyle kayan toprak, göçük. 6. Üstü çayır, altı bataklık yer. 7. Arabaların yollarda bıraktığı izler, çukurlar. 8. Tavşan izi. 9. Genellikle av izi.]

aķıntı yapıyo biliyon oynakda yā, tabi çalışıyo. oynak ne de olsa çalışıyo.

a.9. Diğer Adlar

- **artım:** Artık, artan, bir şey harcandıktan sonra artan bölümü. (BİAİ.679: Osmaneli-Yeşilçimen)[DS I, 335. Çoğalma, bereket.]

ekmein artımı, ekmekden artā külçe olur.

• **bagaz:** Yabancı, başka bir millettten olan, başka devlet uyruğunda olan (Kimse), Bigâne, ecnebi. (BİAİ.641: Gölpaazarı-Bayat)[DS I, 471. Aptal, alık, sersem.]

*gız demiş biz **bağaz** mıyız? demiş. ne vā? bişē vā da çarıyolā déye. **bağaz** dēriz*

• **baray:** Buraya. (BİAİ.722: Yenipazar-Yukarı Boğaz) [DS I, 526. 1. Ezeli, 2. Razi olmak, muvafakat etmek.]

*Aha böyle ödu kırk gün urda durdum, gēdim **baray** işde.*

• **boğ:** Bayramlarda ve düğünlerde gelin kıza hediye götürme adeti. (BİAİ.575: Söğüt-Tuzaklı)[DS I, 722. 1.Sofrabezi, 2.Bağlanmış paket, 3.Çöplük, gübre, 4.Kere, defa, 5.Hediye, armağan.]

*yāhuT da düünnēden eveli gelin gıza götürülē bunnarı. buna bizim borda **boğ** dellēdi.*

• **burulgan:** Akarsuda bulunan girintide oluşan suyun dönme hareketi. (BYSD)[DS I, 802. Hortum.]

• **büküm:** İpeğin işlendiği bir safha. (BİAİ.586: Söğüt-Tuzaklı)[DS I, 819. 1. Yufkanın dört köşe olarak dürülüş şekli, 2. Kat, katmer, 3.Dönemeç.]

*u da unu çekiyolle, **büküme** verollē, **bükümde** halıya gidiyo işde herekeye doru.*

• **bürkme:** Gelinin takı merasimi. (BİAİ.678: Osmaneli-Çerkeşli)[DS I, 827. Eğlentili kadın toplantısı.] *enki, kesmik, üryā, añnıgabak, apış apış yörümek, **bürkme**, combak, dumay, engascikden.*

• **dizme:** Küçük çocuğun sırtını jiletleme. (BİAİ.690: Gölpaazarı-Büyükbelen) [DSII, 1532. 1. Çizme. 2. Oklavaya sararak yuvarlatılmış ince yufkayı iç içe halkalar şeklinde tepsiye döşeyip pişirdikten sonra üzerine kaynatılmış şekerli su dökülerek yapılan tatlı.]

*götürüsün görşuya dizdirisin. u **dizme** işini herkez yāmazdı. cilette yā dökülür*

• **domalak:** İnsan dışkısı. (BİAİ.515: Söğüt-Çaltı) [DSII, 1549. Yerelması.]

*sıçan ali paşa da garısına ēce gızmış depe depe gömerek üsdüre bi de **domalak**,demiş.*

• **dürme:** Gelin veya damat için hazırlanan bohça. (BİAİ.466: Bozüyük-Dodurga) [DSII,1634. 1. Lahana. 2. Hamurdan yapılan gözleme. 3. Güneşte kurutulduktan sonra kıyma yapılan ve kışın kullanılan çiğ et. 4. Koyun etinin pastırma gibi çıkarılarak tuzlu deri içinde terbiye edilmiş. 5. Kurumuş koyun eti. 6. Biçilen otları üstüste koyarak yapılan yığın.]

***dürmeyi** yuurusun bule yumak tutāsın, yazāsın yazāsın, çalā sürēsın*

• **düvülcük:** Parça, Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya ortak olan şey. (BİAİ.682: Osmaneli-Yeşilçimen) [DSII, 1622/1642. 1. Elendikten sonra geriye kalan en ince bulgur. 2. Nazarlık takımı ve mahfazası.]

böle şapacan, güzelce düvülcük yapacan. undan sōra elininen, ğaşıyınan bi yandan alacak

• **emeksiz:** Emekli olmayan. (BĪAĪ.620: Gōlpazarı-Arıcaklar) [DS III, 1732. 1. Üvey evlat, evlatlık. 2. Hizmetçi.]

benim böle cāhil, bākursuz, sigortasız, emeksiz ğālmam bobannemin hatırası.

• **erfene:** Piknik, yemek yemek, eğlenmek için açık alanda yapılan günübirlik gezinti. (BĪAĪ.678: Osmaneli-Çerkeşli) [DS III, 1767. Ortaklaşa.]

bürkme, combak, dumay, engascikden, erfene, eşgeri, hodalak, holdur holdur.

• **gavil:** Gafil, çevresinde olup bitenlerin farkına varmayan, sezmeyen (kimse), gözü bağlı. (BĪAĪ.621: Sōğüt-Çaltı) [(DS III, 1939. 1.Deri.)],

ne bileyim birez ğāvil mi aldandık.

• **gelin yanağı:** Bir oya ismi. (BĪAĪ.696: Osmaneli-Aĝlan) [(DS III, 1982. 1.Kızarmış ekme. 2. Portakal renginde, yenilir bir çeşit mantar.)]

tomatiz oyası, gelin yanai, nar çiçei, gül oya, limon çekirdei, ğucaklama.

• **irat:** Ürün, doğadan elde edilen, üretilen yararlı şey, mahsul. (BĪAĪ.467: Bozüyük-Delielmacık) [DS Kaĝnının eksenini çeken çatal ağaç, kaĝnı oku.]

undan sōna şu tosbahalā duā etsinle de yāmur yāsın, undan sōna iratlāmız bol olsun.

• **irat:** Rahat, üzüntüsüz ve sıkıntısız olan, huzurlu. (BĪAĪ.752. 467: Yenipazar-Selim: Bozüyük-Delielmacık) [DS IV, 2483 Kaĝnının eksenini çeken çatal ağaç, kaĝnı oku.]

ule irātımız i yā birez işde kendimizi zor gezdiroyoz. anan, boban vā mı? ayrıca mı duruyon?

• **irkinti:** Askeri birlik. (BĪAĪ.539: Sōĝüt-Çaltı) [DS IV, 2553 1. Birikinti, toplantı (su vb. şeyler için). 2. Miras. 3. Kuruntu. 4. Mide bozukluğunda geçirince boğaza gelen acı su.]

bizim de yukāda gündüzbey taravında irkintimiz vāmiş on ombeş esger yollamışlā.

• **halayık:** Kadın hizmetçi. (BĪAĪ.591: Sōĝüt-Küre) [(DS III, 2257. 1.Kadınların başlarına saldıkları tülbentin başın arkasından bağlanmış durumu. 2.Bir çeşit ot.)]

gız halayıklādan birini yemiş al da ğē dēye yollamış.

• **hiyet:** Heyet, kurul, bir işi yapmak, yönetmek veya bir kurum ve kuruluşu temsil etmek için görevlendirilmiş kişilerden oluşmuş topluluk. (BĪAĪ.701: Gōlpazarı-Üzümlü) [(DS III, 2389. 1. Çok zayıf (kimse).)]

yāt bi su pahladı, u hiyetde u parayı ollara harcālardı.

• **huta:** Hüda, Allah, kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık. (BĪAĪ.771: Sōĝüt-Yeşilyurt) [(DS III, 2446. 1.Kaĝnı kayışının ucuna sokulan, parmak kalınlığında meşe ağacı.)]

hutā peşdamalım belimde altın tasım elimde muhammedim golumda ben bir balık garnındayın.

• **hüne:** Hüner, beceri, elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet. (BİAİ.542: Söğüt-Hamitabat) [(DS III, 2450. 1.Şura.)]

arap çıkmış çocū almış götümüş. arabın türlü türlü hüneleri vāmiş.

• **kekir:** Bir saç kesme şekli. (BİAİ.704: Gölpazarı-Üzümlü) [DS IV, 2724 Huysuz, inatçı (insan ve hayvan).

kekir dēlérđi, böle tulum kesēlérđi, tokaları sokālardı böle.

• **kofer:** Kuaför, kadın ya da erkek berberi. (BİAİ.605: Söğüt-Tuzaklı) [DS IV, 2901 Toprak sulamak için taş ya da topraktan yapılmış su oluğu.]

kövlede köfer işleni yapannara züre denirdi.

• **makak:** Muhakkak, doğruluğu kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş. (BİAİ.562: Söğüt-Hamitabat) [DS IV, 3107/3108 1. Kurbağa. 2. Çok kirli. 4. Tavşan yavrusu. 5. İnsanın dizkapağı. 6. Koltuk değneği.7.Cambazların kullandığı ayakçak.]

herşey deñişik canım, sen una yapdın vaktında, u da sana ödicek mākak.

• **mana:** Bahane, bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep. (BİAİ.463: Bozüyük-Dodurga) [DS IV, 3117 1. Tohum. 2. Tohumluk hıyar.]

usulcacık deyo, varıyoz deyo, şediyon deyo, ğoparıyon ğoparıyon, su içen mānasinna burama dolduruyon, geliyom battaniye çekiyon deyo, urda yiyon deyo.

• **mıgır:** Cimri, az harcayan. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat) [DS IV, 3180 Küçük, işe yaramaz (oyunda kâğıt ya da eşya için).]

zanğır, gecikli, ızgā, mıgır, sinecen, sanrı, ğırırdak

• **muta:** Muhtar. (BİAİ.513. 757. 702. 698: İnhisar-Hisarlık: Yenipazar-Kümbet: Gölpazarı-Üzümlü: Gölpazarı-Üzümlü) [DS IV, 3226 1. Küfe. 2. Fındık çubuğundan yapılan ot, saman sepeti.]

mutarımız 1 deil, mutā kendine düşüneyo. tā deyomış ğāsın bakam sallantıya deyomış.

• **muflu:** Düğüne davet etme. (BİAİ.683: Gölpazarı-Çengeller) [DS IV, 3320 Çocukların altına konulan muşamba.] *bizim düünnēde çairma denir, muflu denir, u vēdi mi kövün kenarından davullā, zurnalā unu āmaya gidēlē.*

• **yarılğan:** İki kaya arasında bulunan çukur geçit. (BYSD) [DS V, 4185. 1.Sel sularının açtığı yarık, oluk.]

• **pasa:** Posa. (BİAİ.722: Osmaneli-Yeşilçimen) [DS V, 3405 1. Ardı arkası kesilmeden, durmadan, sürekli olarak. 2. Çardak. 3. Ekmek pazısı konulan, uzun, göz göz tahta tabla. 4. Oyundan, güreşten, çalgı çalındıktan sonra toplanan para, bahşiş. 5. Ara vermeden, aralıksız. 6. Ekmek pazısı dizilen ve taşınan tahta tabla. 7. Maden ocaklarında madenlerin arasında çıkan taş, toprak vb. yabancı nesnelere.]

ayrıyeten börTdürdükden sōra gene durulur u. çiynekden sora pasa u.

• **pişe:** Bir şey. (BİAİ.529. 610: İnhisar-Çayköy: Söğüt-Geçitli) [DS V, 3463 Sütle yoğrulmuş hamuru yağda kızartarak yapılan bir çeşit yiyecek.]

ğadın gitmiş gēmemiş. ğız iki gün ālamış üş gün ālamış, ana yok pişe yok.

• **pita:** Bir daha. (BİAİ.565: Söğüt-Tuzaklı) [DS V, 3465 1. Cüce. 2. Çamurlu yosun parçası. 3. Avcıların saklandığı yer.]

pitā dünya gözeli demiş, boynuna gadā daş olmuş. undan sōna dünya gözeli merhemede gēmiş..

• **pürçük:** Parça parça. (BİAİ.760: Yenipazar-Belkese) [DS V, 3498 1. Dal, budak. 2. Ardiç ve çam ağaçlarının yapraklı ince dalları, ağaçların budanmış ince dalları. 3. Çam kozalakları, meşe palamutlarının üzerindeki küçük taneler: Çam kozalaklarının pürçüğü dökülmüş. 4. Çam, ardiç, ladin ağaçlarının iğne gibi ince yaprakları. 5. Taze soğan, sarmısak, pırasa, marul vb. sebzelerin yenilen yeşil yaprakları. 6. Mısır püskülü. 7. Oya, püskül, saçak. 8. Dokumaların tarazlanmış, saçaklanmış yerleri. 9. Bez, paçavra vb. değersiz şeyler. 10. Uygun zaman, elverişli durum. 11. Koyun kuyruğunun içindeki kıkırdak. 12. Havuç. 13. Kimi ağaçların yenilen sürgünü. 14. Kimi ağaçlarda oluşan asalak bitki. 15. Soğan yaprağı.]

kavamızda bitlē böle pürçük gibi bitlē yidi.tā başğa ne dēyem tā hinciki zaman çok eyi.

• **sanrı:** Duyarsız, ilgisiz. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat) [DS V, 3540 1. İki omuz arası. 2. Sağrı.]

zanğır, gécikli, ızgā, mığır, sinecen, sanrı, ğıridak, çuvak, acar, şaşkın

• **saşma:** Saçma. (BİAİ.708: Gölpazarı-Üzümlü) [DS V, 3551 Kurutulmuş ceviz büyüklüğünde tezek.]

hē pek nazā vā dēlérđi, saşma gibi aşā inēdi, ufacıcak dökēlérđi, delik delēlérđi

• **seve:** Sefer. (BİAİ.545. 729: Söğüt-Küre: Osmaneli-Ağlan) [DS V, 3595 1. Kapı, pencere pervazı. 2. Kapı ve pencerenin yerleştiği kasa, çerçeve.]

undan sona ben bunu yatırıyorum, bu sevē törpüyünen...

• **seviç:** Sevinç. (BİAİ.572: Bilecik-Deresakarı) [DS V, 3596 Pulluklarda toprağı diklemesine kesen kama biçiminde demir.]

evde bi seviç oluo. o sevice ğarşılık şekerdi

• **seyman:** Seymen, düğün başlayınca sıraya girip silah atmak. (BİAİ.562: Söğüt-Hamıtabat) [DS V, 3600 1. Köyden köye gelin almaya giden güvey yanlısı, atlı, davullu, zurnalı, silahlı ve cepken giyinmiş delikanlı alayı. 2. Güveyi gezdiren delikanlılar. 3. Düğünde kız yanlısı ya da erkek yanlısının baskında aldığı armağan. 4. Bekçi.]

üş gün evvelsinden dāvetiyeleri gönderisiñ, misēfirlē merkeplerinen atlānan gelirlēdi. üş gün davillā çalınırdı. seymana çıkılırdı.

• **sömek:** Yuvarlanmış hamur. (BİAİ.678: Gölpazarı-Bayat) [DS V, 3680 1. Taneleri alınmış mısır koçanı. 2. Taze mısır. 3. Taranmış yumak biçiminde yün. 4. Bükülmüş ip yumağı. 5. Zeytin tomurcukları. 6. Yeni sürülen tarlada çıkan ayrıkotu filizi. 7. Elma, armut vb. meyvelerin çekirdekli, yenmeyen yeri. 8. Toplu, şişman. 9. Sivri şeyler. 10. Masuraya sarılmış iplik. 11. Mısır koçanı. 12. Su kıyılarında yetişen bir çeşit bitki. 13. Taranmış, bükülmüş yün yumağı. 14. İbrik, çaydanlık vb. nesnelerin emziği.]

hamır yumuralardı böle sömek yapālā, kesēle şöle şöle yazālā

• **sinecen:** Güvensiz, baskı altında kalan. (BİAİ.672: Gölpazarı-Bayat) [DS V, 3641 1. Hileci, düzensiz. 2. Sinsi. 3. Çekingen, ürkek insan. 4. Uslu dururken birden saldıran köpek.]

gécikli, ızgā, miğır, sinecen, sanrı, gırırdak, çuvak, acar, şaşkın

• **süzme:** Süt. (BİAİ.468: Bozüyük-Deliemacık) [DS V, 3732 1. Torbada süzdürülmüş katı yoğurt. 2. Torba. 3. Tohumluk küçük soğan.]

satıoduk, tüççarımız vardı. tereziye süzmeyi gör, hemen satarız, parasını veridi tırık

b. Sıfatlar

• **başibozuk:** Sivil, askerî olmayan, üniforma veya özel giysi giymemiş olan. (BİAİ.442: Bozüyük-Dodurga)[DS I, 558. 1.Dul kadın veya erkek, 2. Kaçak içilen tütün, 3. Kötü (kimse), dirliksiz, serseri, külhanbeyi.]

bizim gibi sivillere başibozuk derdi undan sōna bi başibozua gündüz yatıyoz

• **gabran:** Kuvvetli, yapılı. (İnsanlar için kullanılan bir sıfat.) (BYSD) [(DS III, 1886. 1. İçi boş olan kuru odun. 2. Kabarık. 3. Eli işe yatmayan, beceriksiz (kimse). 4.Kutu.)]

• **gıcikli:** Uyuzlu. (BİAİ.641: Gölpazarı-Bayat)[(DS III, 2071 1.Pis, bitli (kimse)]

cıbir, gabalak, gıcikli, aşıracı, cıdavi.

• **hayan:** Hain, zarar vermekten, üzmetten veya kötülük yapmaktan hoşlanan kimse. (BİAİ.672. 501: Gölpazarı-Bayat)[(DS III, 2314. 1.Biçilmiş tarla. 2.Başakların dövüldükten sonraki durumu.)]

şaşkın, yavız, avara, santır, hayan, saduna,

• **ıvacık:** Ufacık, çok küçük. (BİAİ.759: Yenipazar-Yukarıboğaz) [DS IV, 2498 Tahtakurusu yavrusu.]

ıvacık mısdık dayım gelyo déyomuş çocuk.

• **i:** İyi, istenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, kötü karşıtı. (BİAİ.465: Bozüyük-Günyarık) [DS IV, 2501 Şaşma bildirir ünlem.]

i nāpam ātık cañı gemiş ne déyem.

• **önsüz:** Öksüz. (BİAİ.751. 528: Yenipazar-Selim: İnhisar-Çayköy) [DS V, 3344. 1. Cansız, kendinden geçmiş.]

güççükden önsüz gādım, buvamız öldü. anamız çivt sürérdi aşşamacak.

• **pi**: Bir. (BĀĀ.747: Osmaneli-Hisarçık) [DS V, 3453 1. Su birikintisi. 2. Yağ.]
altına **pi** tene yayarın, **pi** tā yayarın. undan sona içinin malzemesini atarın içine.

• **piri**: Yaşlı. (BĀĀ.639: Söğüt-Dömez) [DS V, 3460 Küçük köpek.]
ak saçallı **piri** dede õsun déye bule elleni una süredi gocagarı, bule yüzüne bule sürüveriledi.

• **savatlı**: Gümüş. (BĀĀ.604: Söğüt-Tuzaklı) [DS V, 3555 Altın suyuna batırılmış nesne.]

düünümde beyaz gibi enni enni bişelē vādı, **savatlı** bilezik dēlē, gümüş bi tene undan dakdılā

• **şaşkın**: Zayıf. (insanlar için kullanılan bir sıfat) (BYSD) [DS V, 3753 1.Tembel. 2.Hasta, güçsüz.]

çuvak, acar, **şaşkın**, yavız, avara.

c. Fiiller

• **bourmak**: Bağırarak, yüksek ve gür ses çıkarmak. (BĀĀ.628: Gölpaazarı-Kuşçaören)[DS I, 574. Karaciğer.]

ben ğuyman déye **bouroyon** eme sabelen bi ğakdım ben adam bizim evde.

• **bürünmek**: Giyinmek. (BĀĀ.604: Söğüt-Dudaş)[DS I, 829/834. 1.Hava bulutlanmak, 2.Soğuktan uyuşup büzülme.]

çembeleri şule yapāsın, bule yapāsın **bürünürsün**, bule yapāsın.

• **çalkamak**: Çalkalamak. (BĀĀ.248: Gölpaazarı-Bayat) [DS II, 1057. 1. Tahıl elemek. 2. Kuluçkaya yatan tavuk yumurtalarını ısıtmak için sağa sola dönmek. 3. Bezdirmek, rahatsız etmek.]

• **çamsımak**: Bir işte zayıflayan ve olasılığı uzaklaştıran durum. (BĀĀ.228: Osmaneli-Medetli)

bengilde-, **çamsı-**, dıngıl-, şımala-, tavsı-,

• **çekişmek**: Tartışmak. (BĀĀ.242: Gölpaazarı-Bayat) [DS II, 1114. 1. Masrafı paylaşmak. 2. Lades tutuşmak.]

fesnā ğocana bize urdan **çekişdi**

• **çımkişmak**: Kaşınmak. (BĀĀ.228: Osmaneli-Medetli; BĀĀ.228: Osmaneli-Medetli) [DSII, 1178. Uyuşmak,ürperme.]

pavkır-, seit-, evik-, peke-, çımkın-, **çımkiş-**, yassı-, çal-

• **çinnamak**: Çınlamak. (BĀĀ.17: Bozüyük-Günyarık) [DSII,1183. 1. Sıçramak. 2. Çiğnemek.]

ğuyunun ğapakları, çınarın yaprakları, asgēdeki yārimin,**çinnasın** ğulakları

• **çirişlemek**: İplik yapmaya hazırlamak. (BĀĀ.229: Osmaneli-Medetli) [DSII, 1235. Bir işi baştan savma yapmak.]

pelevend dele unu getirir çirişledik. atādık pamık atādık, eyiridik.

• **çitmek:** Yünü küçük parçalara ayırmak. (BİAİ.152: Söğüt-Hamidabat) [DSII, 1247. Tarağın dişleri arasını ipe sıkıştırmak. 2. Fiske vurmak. 3. Vurarak itmek.]

kēnimiz ipeye çevirioduk, çitiyoduk ipei.

• **çiylemek:** Çiğlemek. (BİAİ.303: Osmaneli-Ağlan) [DSII, 1251. Tarlayı ilk önce çiftle sürmek.]

on gün bir avta sora da getircen unu, eger hava böle çiyledise gazacan

• **faşırdamak:** Ekşimek. (BİAİ.632: Osmaneli-Medetli) [DS III, 1839. 1. Su taşacak derecede kaynamak. 2. Su yerden ses çıkararak kaynamak ve akmak.]

ğurla-, ozanla-, añnan-, apılda-, dayakla-, faşırdā-, ğapçik çıkā-, gidiş-

• **gamanmak:** Tutulmak, bir organ veya bir şey hareket edemez olmak. (BİAİ.541: Söğüt-Çaltı) [(DS III, 1906. 1.Üzerine kapanmak. 2.Dayanmak, yaslanmak. 3.Yaklaşmak. 4.Usanmak, bıkmak. 5.Boyun eğmek. 6.Şaşırarak, çaresiz kalmak. 7.Bir kimseden çekinmek, korkmak.)]

çenen ğamansın.

• **gasalmak:** Dikleşmek, efelik taslamak, birine karşı ters tutum içine girmek. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli) [(DS III, 1931. 1.Kendini beğenmek.)]

şımala-, tavsı-, tıy-, tüyle-, yeykin-, ğasal-, ğıraş-, ğoval-

• **ğıraşmak:** Dövüşmek, karşılıklı birbirini dövmek, vuruşmak.(BİAİ.662: Osmaneli-Medetli) [(DS III, 2053. 1.Keçi, koyun, sığır gibi hayvanlar tolaşmak.)]

yeykin-, ğasal-, ğıraş-, ğoval-

• **ğırılmak:** Mahvolmak, talan olmak, heba olmak. (BİAİ.458: Bozüyük-Bozalan) [(DS III, 2058. 1. Küsmek.)]

erzurum ço ğırmış soudan ço ğırılmış bizim asger.

• **ğırmak:** Talan etmek, yağmalamak. (BİAİ.458: Bozüyük-Bozalan)[(DS III, 2060. 1. Kırmak..)]

indi çekirge ğaldı. ertesı gün nöldü? herkes tarlasına gitcek. ğırdı mı ?

• **hırlamak:** Kavga etmek, birbiriyle atışmak, dövüşmek. (BİAİ.520: İnhisar-Koyunlu)[(DS III, 2371. 1.Çalışmak.)]

evet onu hırlamā başlamışlā. o da peki diyo hade sizin osun burası.

• **hışdınmak:** Konuşmak, cevap vermek. (BİAİ.630: Söğüt-Zemzemiye) [(DS III, 2376. 1.Boş vermek, önem vermemek, aldırmamak. 2.Ayrılmak, bırakmak.)]

aklıma gelen çok benim hışdınmayan.

• **irkmek:** Biriktirmek, toplayıp yığmak. (BİAİ.637: Söğüt-Dömez) [DS IV, 2553 1. Dibine çökmek. 2. Tiksinmek. 3. Çekinmek, ürkmek, korkmak. 4. Dikmek.]

he yourTları çalarız, iki üş gün irkeriz unnarı.

• **övmek:** Yoğurmak. (BİAİ.664: Osmaneli-Medetli) [DS V, 3365. 1.Türkü söylemek. 2. Yayılmak (yağ için). 3.Ateş için için yanarak yayılmak. 4.Üstüne sürmek. 5.Öğürmek.]

oldu mu olmadı mı urdan belli olur. öve öve pinekleden hemen hamırı atâsın.

• **özelemek:** Üzerini örtmek. (BİAİ.628: Söğüt-Çaltı) [DS V, 3365. 1.Özlem duymak, özelemek. 2.Ezip çalkalamak, karıştırmak (yoğurt vb. yiyecekler için).]

buydey bule gar gibi çıkadı gayri, özeledik gayri çuvalladık. hadi bakam hayvannānan getiridik.

• **pahlamag:** Patlamak, infilak etmek. (BİAİ.701: Gölpazarı-Üzümlü) [DS V, 3382. 1.Patlama (tomurcuk için). 2.Doğurmak. 3.Aptes yapmak.]

yât bi yer yıkıldı, yât bi su pahladı, u hiyetde u parayı ollara harcâlardı. şindi guzum herşê öldü.

• **pavkırmak:** Bağırarak. (BİAİ.662: Osmaneli-Medetli) [DS V, 3415/3416 1. Çok öfkelenmek. 2. Kızarak deli gibi söylenmek. 3. Sert sert öksürmek: Atta soluğanlık olsa böyle sağlam pavkırmaz. 5. Yorgunluktan solumak (at vb. hayvanlar): Atlar yorgunluktan pavkırmasa çatlar. 6. Ulumak, ürümek (kurt, çakal, tilki, köpek vb. hayvanlar). 7. Ateş alev alev yanmak, alev bir yere doğru yönelmek. 8. Parlamak, kızmak, hızlanmak. 9. Sinirlenmek, bağırarak. 10. Tilki, çakal ulumak.]

ğasal-, gıraş-, goval-, pavkır-, seit-, evik-, peke-, çımkın-

• **salmak:** Dökmek, koymak. (BİAİ.471: Bozüyük-Günyarık) [DS V, 3530/3531 1. Uğurlamak, göndermek. 2. Ulaştırmak. 3. Köpek saldırmak. 4. Yumak, makara vb. çözülmek, boşanmak.]

• **sepelemek:** Serpmek. (BİAİ.481. 538: Bozüyük-Dodurga: Söğüt-Çaltı) [DS V, 3585 1. Çiselemek, az az yağmak. 2. Yağmur az yağmak, çiselemek.]

buliurnan buliuru eccio sepeleledi eveli bule bolluo mu vâdı yavrım, yavricâzım itliodi.

• **sökülmek:** Geri çekilmek. (BİAİ.456: Bozüyük-Bozalan) [DS V, 3678 İstemeyerek para vermek.]

yonan sökölüyö, geri gidiyö, kendiñizi tertib alıñ! diye baırıyo, eyilik yapıyo.

• **sulanmak:** Su içmek. (BİAİ.468: Bozüyük-Deliemacık) [DS V, 3693 Semirmek, güzelleşmek, gelişmek.]

āşam sabā saıyodum, salıoz dā. kendileri geliodu unlar eve. hē doyunūolar, sulaniolar, geliolar.

• **şakırdemek:** Hareketlenmek. (BİAİ.) [DS V, 3738. 1.Yağmur hızlı, sesli yağmak. 2.Şen şakrak ötmek. 3.Hoppalık yapmak.]

ākşam ezanına yakın haydin yonan yükünü sarıyo şakırdeyyo,

ç. Zamirler

- **keni:** Kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, kendi. (BİAİ.600: Söğüt-Borcak) [DS IV, 2744 1. Kendisini, kendini: Ben keni ne kadar severim. 2. İsim yerine kullanılır: Kele Keni burda mık 3. Birisine seslenme ünlemi: Bire keni. 4. Arpa ile buğday karışımı.]

*hem buydey ıslanmayo, hem **keniñ** ıslanmayon, küme yapıyollā.*

- **obur:** Öbür. (BİAİ.520: İnhisar-Koyunlu) [DS V, 3263. 1.Evcil hayvanların geceledikleri çevresi çitsiz ve duvarsız kuytu yer. 2.Hortlak.]

*bu kövün ismi şimdi, bi sakarı **obur** taravında bu yana gelirke sāda bişe va, serā var.*

d. Edatlar

- **gada:** Kadar, ölçüsünde, derecesinde, değin. (BİAİ.458. 701: Bozüyük-Bozalan-Gölpazarı-Üzümlü) [(DS III, 1888. 1.Dert, hastalık. 2.Belâ. 3.Kardeş.)]

*şu sâ bacāmda kemik çıkdı. şu **gada** iki barmak yara vā.*

- **içi:** İçin, amacıyla, maksadıyla. (BİAİ.515: İnhisar-Hisarcık) [DS IV, 2506 Bir memleketin saygı duyulanı, ileri geleni.]

*unnā **içi** ben ālayon. u ğoca ğız hinci u ğoca ğız arā.*

- **seten:** Zaten. (BİAİ.642. 755. 489: Gölpazarı-Çiftlik: Yenipazar-Kümbet: Bozüyük-

Dodurga) [DS V, 3594/3595 1. Bulgur, yarma dövülen dibektaşı. 2. Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan, hayvan ya da suyla döndürülen dikey konulmuş değirmen taşı. 3. Atların arka ayakları arası. 4. Tahılın kepeğini ayırmaya yarayan dikey değirmentaşı. 5. Beziryağı çıkarılan yer, bezirhane.]

*kim oldunu bilmēsen, hasTa olursa **seten** bilirsin, yakın kövlemiz*

- **so:** Sonra. (BİAİ.513: İnhisar-Hisarcık) [DS V, 3655 1. Git (ünlem). 2. Sucuk kurutmaya yarayan, üstünde çengelli çiviler bulunan sopa.]

*keçilē kesilir, undan **so** unnā pişirisin. undan sona pilavlā, pirişlē gelir yıkālā, pilav pişirilē.*

- **sor:** Sonra. (BİAİ.459. 716. 457. 456: Bozüyük-Bozalan: Osmaneli-Yeşilçimen: Bozüyük-Bozalan: Bozüyük-Bozalan) [DS V, 3667 1. Ağacın odun tabakası. 2. Çayır biçilirken sırayla toplanan ot bağlamları.]

e. Zarflar

- **belli:** Devamlı, sürekli, bitmeyen, kesintiye uğramayan.(BİAİ.607: Söğüt-Dömez; BİAİ.637: Gölpazarı-Çukurören) [DS I, 605. 1. Nişanlanırken tarafların birbirine verdiği çamaşır, kumaş, altın vs, 2. Elişi kâğıdı.] *u eve misāfir olmuş. otumuşlā uh arabı **belli** elmaya baoyömuş*

- **bol bulamaç:** Çok, fazla, gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı olan, ziyade. (BİAİ.662:

Gölpazarı-Kasımlar) [DS I, 735. Bol bol, dōke saça, geniş.]

*nerde bulacaz böle géyimi **bol bulamaç** tabi youdu yā.*

• **hin:** Şimdi, şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda. (*BİAİ.686: Gölpazarı-Çengeller*) [(DS III, 2385. 1.Zekasını hile yapmakta kullanan, kurnaz, açığöz (kimse))]

*nişásda helvası dēriz. **hin**, şekerini gātāriz, ölçēriz saanna bi tepsiye.*

• **keri:** Sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben. (*BİAİ.516: İnhisar-Hisarcık*) [DS IV, 2755 1. Sonra, geri. 2. Ötürü, dolayı. 3. Koyun sürüsü. 4. Saman taşımak için kağınyaya gerilen kilim, harar. 5. Karı, eş. 6. Yaşlı kadın.]

• **küfür küfür:** Toprağın yumuşak hali için kullanılan bir ikileme. (*BİAİ.752: Yenipazar-Selim*)

*hinci moturu çekveryolā **küfür küfür** hinci, gāzcām gelyo vallā bu yaşda. ne çilemiz vādı.*

• **ön gün:** Önceden. (*BİAİ.627: Söğüt-Çaltı*) [DS V, 3342.1. Ses, gürültü. 2.Evvelki gün. 3.Azgın, yaramaz.]

öñ günde öñ günde ahcık bi kerim vādı, bizim orda kerim.

f. Bağlaçlar

• **eme:** Ama. (*BİAİ.628: Gölpazarı-Kuşcaören*) [DS III, 1731. 1. Hala, babanın kız kardeşi. 2. Çocukların oyun için kazdıkları ufak çukur. 3. Yerden çıkarılan patateslerin bıraktıkları küçük çukur.]

*bak bordakı isannara acıyolā mı? **eme** iki gözleri kör olcak.*

g. Ünlemler

• **haden:** Haydi, isteklendirmek, çabukluk belirtmek için kullanılan bir söz. (*BİAİ.520. İnhisar-Çayköy*) [(DS III, 2250. 1.Neden sorusuna verilen ters cevap. 2.Tabakhanelerde içerisinde deri terbiye edilen havuz.)]

*ben size bi türkü çırvaran, çırvaran mı? **haden** dinlen bakam.*

Bilecik Merkez İlçe, Söğüt, Bozüyük, Osmaneli, Gölpazarı, Yenipazar, İnhisar, Pazaryeri ilçelerinde 92 köyde ses kaydı ile hazırlanmış olduğumuz çalışmamızın genel olarak söz varlığına yoğunlaştığımız bu çalışmamızda Derleme sözlüğünde bulunmayan 34 deyim, 11 alet-eşya adı, 8 hayvan adı, 18 kıyafet adı, 12 mekan-zaman adı, 19 nesne adı, 34 meyve-sebze ve bitki adı, 1 organ adı, 9 yemek-yiyecek adı, 3 akrabalık adı, 8 hastalık adı ve sağlıkla ilgili ad, 59 diğer adlar, 21 sıfat, 33 fiil, 22 zarf, 6 zamir, 4 edat, 14 bağlaç, 1 ünlem olmak üzere toplam 301 deyim ve kelime türü tespit edilmiştir. Derleme sözlüğünde anlamları farklı olan deyim ve kelimeler ise; 1 deyim, 14 alet ve eşya adı, 8 bitki adı, 3 hayvan adı ve hayvanlarla ilgili ad, 8 mekân-zaman adı, 2 nesne adı, 10 yemek-yiyecek adı, 2 akrabalık adı, 5 kıyafet adı, 4 organ adı, 41 diğer adlar, 11 sıfat, 28 fiil, 2 zamir, 5 edat, 6 zarf, 1 bağlaç, 1 ünlem olmak üzere 152 adettir. Çalışmamızın tamamına bakıldığında 453 deyim ve kelimedenden oluşan bir külliyat derleme sözlüğüne kazandırılmıştır. Bu söz varlığının kültür sahamaıza önemli bir katkı sunacağını ve zenginlik katacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Halil; YELTEN, Muhammet, (2005), "**Kelime Grupları**", İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

AKSAN, Doğan, (1995), "**Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**", Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

BAŞKAN, Özcan, (1970), "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", **TDAY Belleten**, s.237-251.

CAFEROĞLU, Ahmet, "**Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I**", İstanbul 1940 II, İstanbul 1941, ADÜM. I-II.

DELİCE, H. İbrahim, (2003), "**Türkçe Sözdizimi**", İstanbul: Kitabevi Yayınları.

DEMİR, Necati, (2006), "**Trabzon ve Yöresi Ağızları**", Ankara: Gazi Kitabevi.

DEMİR, Tufan, (2004), "**Türkçe Dil Bilgisi**", Ankara: Kurmay Yayınları.

DEVELİ, Hayati, "Türkiye Türkçesinde İç Seste Ünsüz Benzeşmesi ve Yansızlaşma", TDK 3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996, Ankara 1999, 295-302.

DİLAÇAR, Agop, "Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi", TDAY-B 1971, TDK, Ankara, 1989, 83-145.

DOĞAN, Levent; KAYA, Nesrin; OYAR, Ahmet; TOPALOĞLU, Yüksel; DURMUŞ, Oğuzhan; ÖZDEN, Muharrem; ÖZDEN, Ersin, (2008), "**Üniversiteler için Türk Dili, Yazılı ve Sözlü Anlatım**", İstanbul: Kriter Yayınevi.

ECKMANN, János, (1950), "Anadolu Karamanlı ağızlarına ait araştırmalar", **DTCFD**, VIII / 1-2 (1950), 165-200

ERCİLESUN, B. Ahmet, (1983), "**Kars İli Ağızları ve Ses Bilgisi**" Ankara: Gazi Üni. Yayınları.

EREN, Hasan, "İkiz kelimelerin tarihi hakkında", **DTCFD**, VII (1949), 283-286

GÜLENSOY, Tuncer, "24 Oğuz boyunun Anadolu'daki izleri", **Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı**, 1977, 73-98.

PARLATIR, İsmail vd., (1998), "**Türkçe Sözlük**", Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt I, 9. Baskı.

Tarama Sözlüğü (I-VIII), Ankara, 1963-1977, TS I-VIII.

ŞAHİN, İlhan, (2006), "**Osmanlı Döneminde Konar Göçerler**", İstanbul: Eren Yayınevi.

ŞAHİN, Muhammet, (2006), "**Türk Tarihi ve Kültürü**", Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu, "**Tarama Sözlüğü**", C.I-VII, 1963-1977; Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu, "**Derleme Sözlüğü**", C.I-XII, 1963-1982; Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu, "**Türkçe Sözlük I-II**", 1998; Ankara: TDK Yayınları 8.Baskı.

Türk Dil Kurumu, **“Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II”**, 2004; Ankara: TDK Yayınları, 3. Baskı.

Türk Dil Kurumu, **“Yazım Klavuzu”**, 2005; Ankara: TDK Yayınları, 24. Baskı.

ÖZDEN, Muharrem, (2000), “Bilecik İli Söğüt İlçesi ve Köyleri Ağız Araştırması”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

ÖZDEN, Muharrem, (2009), “Bilecik İli Ağız İncelemesi” Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne.